

Mangfoldighed i Dagtilbud

Evaluering af et integrationsprojekt i Københavns Kommune

Mangfoldighed i Dagtilbud

Evaluering af et integrationsprojekt i Københavns Kommune

2009

Mangfoldighed i Dagtilbud

© 2009 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma
efter Dansk Sprognævns anbefalinger

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-507-2

Indhold

1	Resume	7
1.1	Svar på evalueringsspørgsmålene	7
1.2	Andre resultater af evalueringen	9
1.2.1	Sprogpladsinstitutionerne	9
1.2.2	Brobyggerinstitutionerne	9
2	Indledning	11
2.1	Evalueringens fokus	11
2.1.1	Etnisk minoritet eller tosproget	12
2.2	Fakta om institutionerne	12
3	Fordelingen af børn	15
3.1	Resume af kapitlets resultater	15
3.2	Målemetode	15
3.3	Samlet udvikling i de seks udviklingsbydele	18
3.4	Udvikling i de forskellige bydele	19
3.5	Udvikling i forskellige institutionstyper	21
3.6	Udvikling i forskellige projekttyper	23
3.7	Overflyttere	24
4	Oplevede effekter på gensidig integration	25
4.1	Resume af kapitlets resultater	25
4.2	Målemetode i spørgeskemaundersøgelsen	26
4.3	Venskaber på tværs af etnisk oprindelse	27
4.4	Drillerier og optakt til mobning	29
4.5	Kendskab til hinandens religiøse traditioner og kultur	30
4.5.1	Årsager til bedre kendskab	31
4.6	Sprogpladspædagogernes vurdering af effekt på integration (interview)	32
4.7	Brobyggerpædagogernes vurdering af effekt på integration (interview)	33
5	Styrkelse af minoritetsbørnenes sproglige udvikling	35
5.1	Resume af kapitlets resultater	35
5.2	Børnenes dansksproglige udvikling i sprogpladsinstitutionerne	35
5.3	Børnenes dansksproglige udvikling i brobyggerinstitutionerne	38
6	Andre temaer i sprogpladsinstitutionerne	41
6.1	Resume af kapitlets resultater	41
6.2	Hvem bruger pladserne?	42
6.2.1	Stigmatisering?	43
6.2.2	Institutioner der ikke kan tiltrække minoritetsfamilierne	43
6.2.3	Information og pladsanvisning	44
6.3	Det udvidede forældresamarbejde	44
6.4	Pædagogernes generelle vurdering	44
6.5	Forældrenes vurdering af sprogpladser som projekt	45

7	Andre temaer i brobyggerinstitutionerne	47
7.1	Resume af kapitlets resultater	47
7.2	Børnesammensætningen	47
7.2.1	Tiltrækning af majoritetsforældrene	48
7.3	Forældrenes vurdering af brobyggerinstitutioner som projekt	48
8	Kommunikationstiltag – indflydelse på forældrevalg?	51
8.1	Resume af kapitlets resultater	51
8.2	Fakta – hvad er der gjort?	52
8.3	Valg af sprogplads	52
8.3.1	Forældrenes oplevelse	52
8.3.2	Pædagogernes oplevelse	53
8.4	Valg af brobyggerinstitution – spørgeskemaundersøgelse	53
8.4.1	Kendskab	53
8.4.2	Informationskilder	54
8.4.3	Grunde til ikke at vælge brobyggerinstitution	54
8.4.4	Grunde til at vælge brobyggerinstitution	55
9	Skolevalg	59
10	Skal Mangfoldighed i Dagtilbud fortsætte?	61
10.1	Resume af kapitlets resultater	61
10.2	Hvem er mest positive – eller negative?	61
10.3	Institutionernes synspunkter begrundet	63
Appendiks		
Appendiks A:	Oversigt over nøgletal	65
Appendiks B:	Anvendte dataindsamlingsmetoder i evalueringen	67
Appendiks C:	En overvejelse om det at være etnisk minoritet – eller tosproget	73

1 Resume

Projektet Mangfoldighed i Dagtilbud har sigtet på at ændre fordelingen af børn fra etniske minoritetsgrupper og majoritetsbørn i daginstitutioner for at fremme den gensidige integration og minoritetsbørnenes sproglige udvikling. Det har ligeledes været et håb at projektet som en afledt effekt ville motivere forældrene til at ændre de traditionelle mønstre i deres efterfølgende valg af skole. Nærværende evaluering belyser i hvilken grad dette er lykkedes.

Som et led i projektet er der satset på styrkelse af den pædagogiske opmærksomhed og faglighed på området. Denne indsats er ikke omfattet af evalueringen, men temaet kommer uundgåeligt op som en del af det samlede projekt.

Evalueringen er rekvireret af Københavns Kommune som en af flere evalueringer af integrationsprojektet *Mangfoldighed i Dagtilbud*, der har forløbet i årene 2006-2009. Evalueringen er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut i perioden august 2008 – februar 2009.

1.1 Svar på evalueringsspørgsmålene

Evalueringen er bygget op over fem evalueringsspørgsmål. I dette resume besvares spørgsmålene i ganske kort, overordnet form. Derudover oplistes en række andre resultater af betydning.

1 *Har Mangfoldighed i Dagtilbuds modeller med at tilbyde sprogpladser i én type daginstitutioner (sprogpladsinstitutioner) og en særlig mangfoldig børnegruppe og interkulturel pædagogik i en anden type daginstitutioner (brobyggerinstitutioner) ført til en ændret fordeling af børnene i daginstitutionerne?*

Samlet set er antallet af institutioner der har en fordeling af børn, der svarer til bydelsgennemsnittet, steget fra 73 til 85. Målt på antallet af børn, skulle 47 % af børnene flyttes hvis man skulle opnå en helt jævn fordeling, da projektet startede i 2006, og dette tal er nu faldet til 42 %. Der har således været en beskedent, men stabil positiv udvikling i retning af mindre etnisk segregering.

De samlede tal dækker over store lokale variationer mellem bydelene, hvor den største forbedring er sket på Ydre Nørrebro. Her har faldet været på 10 procentpoint. I den modsatte ende ligger Brønshøj, hvor fordelingen er blevet mere skæv i perioden.

Udviklingen i sammenlignelige ikke-projektbydele har været svagt negativ eller svagt positiv (2 procentpoints forbedring eller forværring). Dette taler for at de igangsatte initiativer i projektbydelene Ydre og Indre Nørrebro, Sundby Nord og Valby har været medvirkende til en ændret fordeling af børnene.

Da der er sket markant større, positive ændringer i vuggestuerne, tyder dette på at der er sat en ændring i gang, der kan slå igennem i børnehaverne og de integrerede institutioner i årene der kommer.

2 *Har de kommunikationstiltag der er gennemført som led i Mangfoldighed i Dagtilbud, haft indflydelse på forældrenes valg af dagtilbud?*

Hvis man helt snævert ser på om forældrene på venteliste til daginstitution har opdaget at der er noget der hedder brobygger- og sprogpladsinstitutioner, gælder det kun et mindretal. Men det er

ikke nødvendigt for projektets succes at forældrene nødvendigvis er klare over at institutionen har sådan en etiket på sig, hvis de blot vælger den af andre grunde. Set i det perspektiv er det et vigtigt resultat af undersøgelsen, at 38 % af de forældre der har skrevet deres barn op til en brobyggerinstitution angiver en eksplicit interesse i at deres børn skal møde tosprogede børn og/eller gå i en institution med fokus på interkulturel pædagogik. De øvrige nævner praktiske årsager, eller angiver at de bare godt kan lide den pågældende institution. Forældrenes ønsker til den institution de gerne vil vælge til deres barn, viser at de centrale parametre er beliggenhed og et kompetent og engageret personale. Nogle af de institutioner der har haft succes med at tiltrække flere majoritetsforældre har netop gjort det ved at have en meget synlig pædagogisk satsning fx på motorik eller kreative aktiviteter og formidle den aktivt i virksomhedsplaner og på deres hjemmeside osv. Så her er kommunikationen altså lykkedes.

I sprogpladsinstitutionerne er det mange pædagogers opfattelse at de fleste sprogpladsbørn enten ville være kommet i institutionen under alle omstændigheder eller primært bruger sprogpladsen til at komme hurtigt uden om ventelisten. Men det kan dog konstateres at et stigende antal børn står på venteliste til en sprogplads.

3 *Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket den gensidige integration børnene imellem, dvs. oplever ansatte og forældre i de berørte institutioner at den gensidige integration børnene imellem er styrket i projektperioden?*

Den gennemførte spørgeskemaundersøgelse blandt pædagoger tyder på at der generelt er sket en styrkelse af den gensidige integration i projektperioden, hvilket fx kommer til udtryk ved at halvdelen af svarpersonerne (som er én repræsentant for hver institution) svarer at børnene gensidigt kender mere til hinandens religiøse og kulturelle traditioner nu. Som forklaring på dette peger pædagogerne på deres arbejde med disse temaer og på at det er udtryk for en generel tendens i samfundet. En tredjedel tillægger også en ændret fordeling af børnene betydning.

En anden indikator for integration, nemlig hvorvidt børnene leger sammen på tværs af forskelle i etnisk baggrund, viser en beskeden udvikling for sprogpladsinstitutionerne (18 % af svarpersonerne siger at børnene oftere leger sammen), mens 36 % af brobyggerinstitutionerne mener det.

Det samlede indtryk, på basis af spørgeskemaer og interview, er at de fleste brobyggerinstitutioner har oplevet en bedre integration, særlig hvis de er gået fra at have meget få majoritetsbørn til at disse nu udgør fx 30-40 % af børnene.

Sprogpladsinstitutionerne giver i højere grad udtryk for at de har fået meget få nye minoritetsbørn ind, og at den kvalitative forandring i integrationen børnene imellem er tilsvarende beskeden.

4 *Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket minoritetsbørnenes sproglige udvikling?*

Svaret på dette spørgsmål beror alene på pædagogernes oplevelse, idet forældrene ikke kan vide hvordan deres barns sprog ville have udviklet sig hvis barnet havde gået i en anden institution eller der havde været en anden fordeling af børn.

I brobyggerinstitutionerne mener 30 % af de pædagoger der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, at minoritetsbørnenes sprog generelt er blevet styrket, mens 35 % mener at det er sket hos en del af børnene. De fleste interviewede pædagoger tillægger det betydning at der er kommet flere majoritetsbørn, som minoritetsbørnene kan lære af, men peger også på at de har arbejdet bevidst med sprogstimulering. Dette er måske det vigtigste resultat af mangfoldighedsprojektet: Der er ganske stærke tegn på at projektet har styrket sprogudviklingen hos minoritetsbørnene i de brobyggerinstitutioner der har fået markant flere majoritetsbørn ind.

I sprogpladsinstitutionerne er de tilsvarende tal 10 % (minoritetsbørnenes sprogudvikling er generelt blevet styrket) og 13 % (det gælder for en del af børnene), og næsten halvdelen af svarper-

sonerne mener at det er vanskeligt at sige. Dette hænger givetvis sammen med at det også for pædagogerne er svært at vurdere hvordan de pågældende børn ville have udviklet sig hvis de ikke havde gået i en sprogpladsinstitution.

5 *Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) haft indflydelse på forældrenes skolevalg?*

Dette spørgsmål har det ikke været muligt at få underbyggede svar på inden for undersøgelsens rammer. Kun på Nørrebro har pædagogerne i brobyggerinstitutionerne haft en fornemmelse af at majoritetsforældre i lidt højere grad kan finde på at vælge en skole med mange minoritetsbørn, fx fordi deres barn er blevet bedste ven med et minoritetsbarn i børnehaven.

1.2 Andre resultater af evalueringen

Både pædagoger og forældre er generelt meget positivt stemt over for tanken om tiltag der skal forbedre integrationen, og de fleste mener også at de specifikke intentioner i Mangfoldighed i Dagtilbud er gode. En del kritiske røster høres dog også.

1.2.1 Sprogpladsinstitutionerne

For pædagogerne fra sprogpladsinstitutionerne spiller det en stor rolle for deres vurdering af projektet, som de ellers er positive over for, at mange af dem ikke mener at det overhovedet er lykkedes at tiltrække den egentlige målgruppe til deres institutioner. De melder helt gennemgående at de ikke har fået flere børn af ikke-vestlig oprindelse og med behov for særlig sprogstimulering. Derfor ser de heller ingen mærkbare forandringer i integrationen, den sproglige udvikling osv. De har heller ikke iværksat noget særligt udvidet forældresamarbejde fordi de ikke mener at de nye forældre der er kommet, har haft behov for dette.

Ifølge kommunens registre har flertallet af forældrepar til sprogpladsbørn en ikke-vestlig baggrund og 24 % af parrene er den ene forælder på kontanthjælp, hvilket i nogen grad indikerer at de ikke alle sammen hører til de mest ressourcestærke. Der er altså en markant, og umiddelbart uforklarlig, forskel på det tallene viser og pædagogernes oplevelse af børnenes baggrund.

Nogle pædagoger peger på at ordet eller ideen om sprogpladser kan virke afskrækkende på forældre i målgruppen, fordi enhver særordning kan opfattes som stigmatiserende eller diskriminerende. Nogle institutioner har en geografisk placering der gør det urealistisk at tiltrække minoritetsforældre.

Endelig kan pædagogerne godt have det svært med at ordningen kan bruges af forældre hvis børn ikke har et behov for en særlige sprog- eller integrationsindsats, fx fordi de kommer fra vore nabolande, til at springe ventelisterne over.

De interviewede forældre synes at sprogpladser er en god ide, men har ikke valgt institution på grund af sprogpladserne. Flere fortæller at de har brugt ordningen for at få en plads hurtigt.

1.2.2 Brobyggerinstitutionerne

Brobygger-pædagogerne er generelt af den opfattelse at en ændring af fordelingen af børn har haft en god virkning. Ikke fordi flere majoritetsbørn bare automatisk er en fordel, men det har virket godt i mange af de konkrete institutioner.

Der er dog også steder hvor det ikke er lykkedes at få en anden fordeling på grund af institutionens geografiske placering eller fordi det er sværere at tiltrække majoritetsforældre til institutioner med næsten udelukkende minoritetsbørn end til dem hvor der trods alt er nogle majoritetsforældre i forvejen.

I en institution har projektet slet ikke haft den ønskede effekt selvom fordelingen er ændret. Lederen her mener at det er en fejl at opfatte integrationsproblemer som værende etnisk begrundede, da hun ser de sociale skel – der går på tværs af etnisk herkomst – som meget mere afgø-

rende. Flere ledere understreger også at de ikke ønsker at andelen af etniske minoritetsbørn skal være lille for enhver pris, men mener fx at en 50/50-fordeling er det optimale.

2 Indledning

Projektet Mangfoldighed i Dagtilbud har taget sigte på at ændre fordelingen af børn fra etniske minoritetsgrupper og majoritetsbørn i daginstitutioner for – sammen med en indsats for at opkvalificere pædagogerne - at fremme den gensidige integration og minoritetsbørnenes sproglige udvikling. Det har ligeledes været et håb at projektet som en afledt effekt ville motivere forældrene til at ændre de traditionelle mønstre i deres efterfølgende valg af skole. Projektet har opereret med en række modeller for at fremme disse mål.

Denne rapport er resultatet af en evaluering af projektet, som er rekvireret af Københavns Kommune. Den er gennemført af en projektgruppe på Danmarks Evalueringsinstitut, og rapporten er skrevet af specialkonsulent Helene Brochmann.

Evalueringen fokuserer på to af modellerne i den oprindelige projektplan, nemlig tilbuddet til tosprogede børn om "sprogpladser" i dagtilbud med få tosprogede børn (sprogpladsinstitutioner) og de såkaldte brobyggerinstitutioner. Det er institutioner med mange tosprogede børn der er tilført ressourcer til at iværksætte særlige pædagogiske tiltag der blandt andet kan tiltrække majoritetsbørnenes forældre. Siden september 2006 har der været ca. 60 daginstitutioner med sprogpladser og 21 brobyggerinstitutioner med i projektet. Når tallet har varieret, skyldes det strukturtilpasninger og sammenlægning af institutioner i perioden.

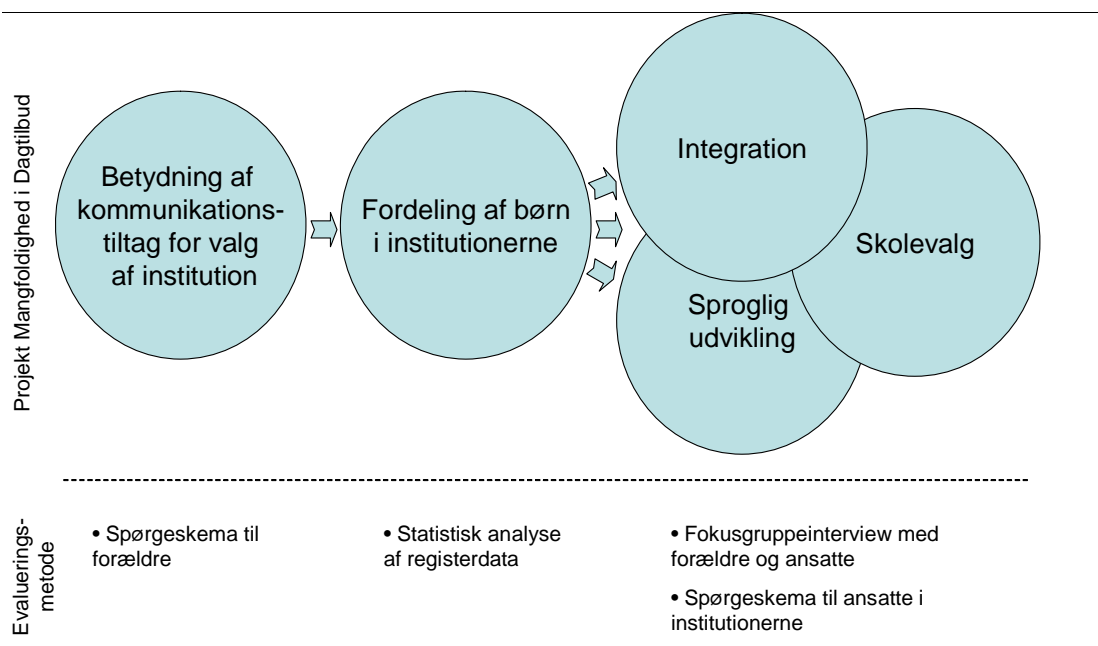
2.1 Evalueringens fokus

Evalueringen belyser følgende fem overordnede spørgsmål:

- Har Mangfoldighed i Dagtilbuds modeller med at tilbyde sprogpladser i én type daginstitutioner (sprogpladsinstitutioner) og en særlig mangfoldig børnegruppe og interkulturel pædagogik i en anden type daginstitutioner (brobyggerinstitutioner) ført til en ændret fordeling af børnene i daginstitutionerne?
- Har de kommunikationstiltag der er gennemført som led i Mangfoldighed i Dagtilbud, haft indflydelse på forældrenes valg af dagtilbud?
- Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket den gensidige integration børnene imellem, dvs. oplever ansatte og forældre i de berørte institutioner at den gensidige integration børnene imellem er styrket i projektperioden?
- Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket minoritetsbørnenes sproglige udvikling?
- Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) haft indflydelse på forældrenes skolevalg?

Som evalueringsspørgsmålene lægger op til, beskriver og vurderer evalueringen projektets resultater på flere niveauer. For det første er virkningen af de igangsatte kommunikationstiltag blevet belyst, for det andet er projektets påvirkning af fordelingen af børn i institutionerne blevet undersøgt, og endelig er projektets samlede betydning for bedre gensidig integration, forbedret sproglig udvikling og mere differentieret skolevalg blevet belyst. EVA's evalueringsdesign har indeholdt kvantitative og kvalitative undersøgelselementer for at gøre det muligt både at vurdere omfanget af projektets resultater og at gå i dybden med de forskelligartede mekanismer som projektet har forsøgt at påvirke. Figur 1 viser hvilke undersøgelsesmetoder EVA har benyttet for at belyse de forskellige niveauer i projektet.

Figur 1
Model for evalueringens design

Evalueringen giver en række præcise analyser af hvordan sammensætningen af børn i institutionerne har udviklet sig. Evalueringen af projektets effekt på integration, sproglig udvikling og skolevalg bygger på forældres og ansattes oplevelse som den kommer til udtryk i spørgeskemaer og interview. På samme baggrund gives også en vurdering af om forældrenes valg af daginstitution er blevet påvirket af projektets kommunikationstiltag.

2.1.1 Etnisk minoritet eller tosproget

I de registerdata som denne undersøgelse trækker på, når fordelingen af børn efter etnisk tilhørsforhold skal analyseres, er børnene kategoriseret efter herkomst, sådan som Danmarks Statistik gør det. Det vil sige at de kategoriseres som "personer med dansk oprindelse", "indvandrere" eller "efterkommere" (se mere om disse begreber i appendiks C). I denne sammenhæng sidestilles "indvandrere" og "efterkommere" med "etniske minoritetsbørn". Da man imidlertid ikke kan regne med at denne kategori er nøjagtigt sammenfaldende med de børn der er tosprogede (dvs. de ikke taler dansk hjemme), giver dette en lille usikkerhed i de analyser hvor vi ser på om ændringen i institutionens børnesammensætning har betydet noget.

2.2 Fakta om institutionerne

Tabel 1 viser hhv. hvor mange sprogpladsinstitutioner der er i de forskellige distrikter, og hvor mange sprogpladser institutionerne har, fordelt på hhv. antal pladser til 0-2-årige og antal pladser til 3-5-årige.

Tabel 1
Oversigt over sprogpladser

	Antal sprogpladsinstitutioner	Antal pladser 0-2 år	Antal pladser 3-5 år	I alt
Amager	5	37	67	104
Bispebjerg	6	61	72	133
Nørrebro	22	182	220	402
Valby	11	75	93	168
Vanløse-Brønshøj	17	109	134	243
Antal pladser i alt	61	464	586	1050

Kilde: Københavns Kommunes hjemmeside, januar 2009.

21 af projektinstitutionerne er brobyggerinstitutioner. De fordeler sig sådan på distrikterne:

- Vanløse-Brønshøj: 4
- Nørrebro: 13 (Indre Nørrebro: 5, Ydre Nørrebro: 8)
- Valby: 4.
- Amager og Bispebjerg har som følge af en politisk beslutning ingen brobyggerinstitutioner.

Københavns Kommune har ændret struktur i løbet af projektperioden, så mange små bydele er samlet i større distrikter. Det betyder at betegnelserne skifter lidt i rapporten, alt efter om de henviser til 2006-oplysninger eller 2008-oplysninger. Men nedenstående oversigt skulle gerne klare begreberne. Bydele der er markeret med gråt, er ikke projektbydele, men er slået sammen med en der var. Da vi kun analyserer tal fra institutionerne (og ikke sammenligner med befolkningstal osv.) betyder det ikke noget for analyserne at de er slået sammen under distriktsbetegnelserne.

Tabel 2
Oversigt over navne på bydele og distrikter

2006 – bydele	2008 – distrikter
Sundby Nord	
Sundby Syd	Amager
Vestamager	
Bispebjerg	Bispebjerg
Indre Nørrebro	Nørrebro
Ydre Nørrebro	
Valby	Valby
Brønshøj	
Vanløse	Vanløse-Brønshøj

3 Fordelingen af børn

Denne del af undersøgelsen skal svare på følgende spørgsmål:

Har Mangfoldighed i Dagtilbuds modeller med at tilbyde sprogpladser i én type daginstitutioner for at tiltrække børn med etnisk minoritetsbaggrund (sprogpladsinstitutioner) og en særlig mangfoldig børnegruppe og interkulturel pædagogik i en anden type daginstitutioner for at tiltrække flere børn med etnisk majoritetsbaggrund (brobyggerinstitutioner) ført til en ændret fordeling af børnene i daginstitutionerne?

Mangfoldighedsprojektet sigter mod at opnå en mere jævn fordeling af børn i daginstitutionerne i de seks udviklingsbydele som middel til at opnå målene: gensidig integration og styrket sprogudvikling.

I det følgende vil vi således se på kommunens egne analyser af om dette delmål er nået, og udbygge dem for at få et mere uddybende billede af projektets resultater. Vi ser herunder på udviklingen for hhv. sprogpladsinstitutioner, brobyggerinstitutioner og øvrige institutioner; vuggestuer, integrerede institutioner og børnehaver og på forskelle mellem bydelene. På denne måde kan man vurdere om målet om ens fordeling i bydelenes institutioner er nået i højere grad i nogle bydele eller i nogle typer af institutioner end i andre.

Undersøgelsen omfatter alle institutioner i projektbydelene, på nær puljeinstitutioner samt institutioner i Tingbjerg. Sidstnævnte institutioner er fratrukket, da det ikke er et mål at ændre børnesammensætningen i disse institutioner i regi af dette projekt.

3.1 Resume af kapitlets resultater

Dette kapitel viser:

- I løbet af projektperioden er antallet af institutioner hvis børnesammensætning svarer til bydelsgennemsnittet, øget med 12 institutioner (fra 73 til 85).
- Fordelingsindekset der viser hvor mange børn der skulle flytte institution hvis fordelingen skulle være helt ens i alle institutioner af samme type i bydelen, er faldet med 5 procentpoint, fra 47 % til 42 %. Der er altså sket en svag, men ret stabil, positiv udvikling i projektperioden.
- De største forbedringer er sket på Indre og Ydre Nørrebro, i Sundby Nord og Valby.
- I Brønshøj er fordelingen af børn blevet skævere i projektperioden.
- Sammenligning med ikke-projektbydele viser en markant bedre udvikling i de fire bedste projektbydele.
- Den samlede konklusion må være at projektets resultat målt på fordelingen af børn har været en positiv, men beskeden udvikling. Da forventningerne til forandringspotentialet har været forsigtige og primært har fokuseret på at forhindre eller vende en negativ udvikling, er disse altså indfriet.
- Da der er sket markant større, positive ændringer i vuggestuerne, tyder dette på at der er sat en ændring i gang, der kan slå igennem i børnehaverne og de integrerede institutioner i årene der kommer.

3.2 Målemetode

Københavns Kommunes forvaltning har allerede undersøgt udviklingen i fordelingen af børn efter herkomst (børn med dansk oprindelse over for indvandrere og efterkommere) i de enkelte institutioner fra projektstart (juli 2006) til september 2008 (nyeste målepunkt). Forvaltningen har an-

vendt en variabel der beskriver udviklingen i andelen af institutioner der afspejler bydelens gennemsnitlige fordeling af børn (+/- 10 %). Bydelsgennemsnittene inden for hver bydel er udregnet separat for hhv. vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner. Dvs. at en bestemt vuggestue bliver vurderet efter gennemsnittet i bydelens vuggestuer (og ikke alle institutioner i bydelen).

Forvaltningen har set på den generelle udvikling i denne variabel for alle projektinstitutioner samlet og opdelt på bydele. Vi supplerer med tabeller hvor udviklingen analyseres med hensyn til:

- Projekttype: sprogpladsinstitution, brobyggerinstitution, øvrige inden for projektbydele, øvrige uden for projektbydele
- Institutionstype: vuggestue, børnehave og integreret institution.

I vores udregninger har vi taget højde for at et mindre antal projektinstitutioner er blevet slået sammen i perioden mellem de to målepunkter, og for at undgå at det giver misvisende resultater i beregningerne, har vi lagt tallene for de pågældende institutioner sammen ved det første målepunkt også. Derudover er en sprogpladsinstitution lagt sammen med en brobyggerinstitution i projektperioden, og da brobyggerinstitutionen var den største, har vi lagt de to sammen og regnet dem som én brobyggerinstitution også i juni 2006.

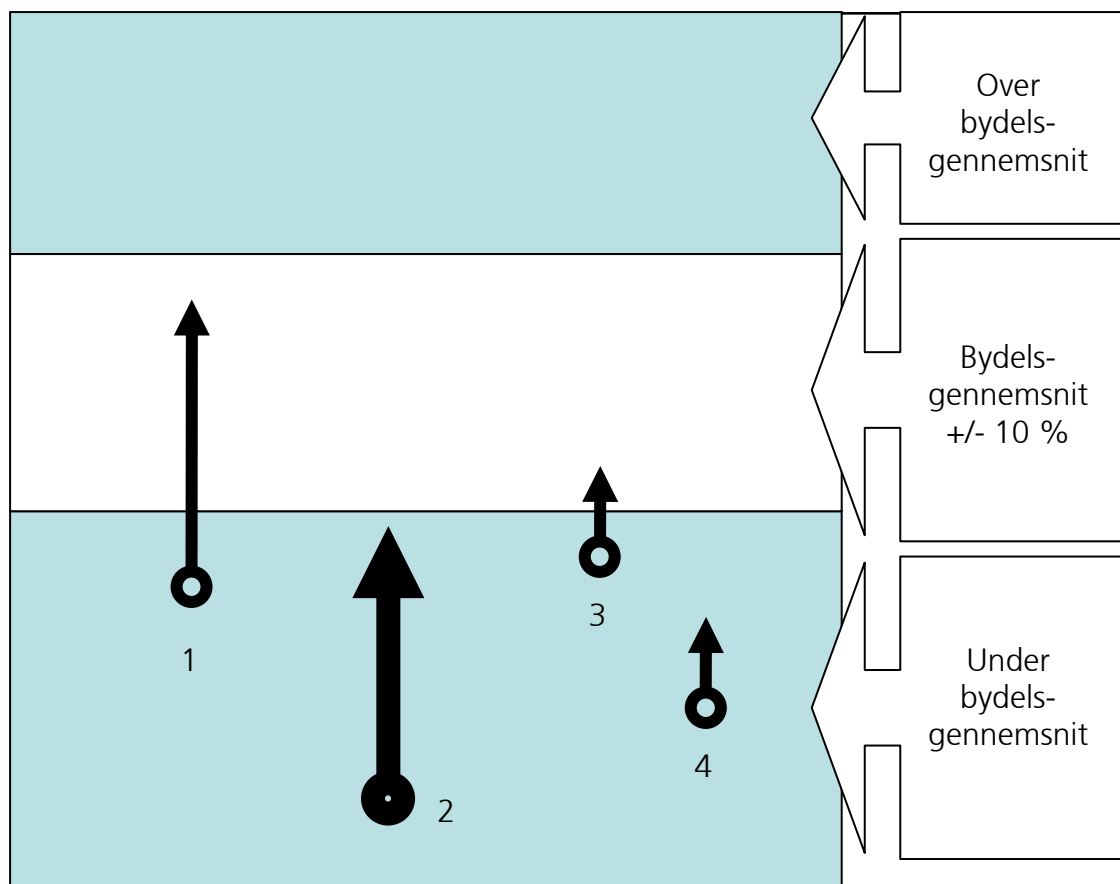
Derudover vil vi gerne undersøge udviklingen i den etniske fordeling med en anden variabel – et indeks. Dette indeks måler i hvor høj grad der er den samme andel etniske minoritetsbørn i de enkelte institutioner. Det kaldes *dissimilationsindekset* i fagsprog, vi kalder det for nemheds skyld *fordelingsindekset* her. Indekset varierer fra 0 % til 100 % og angiver hvor stor en andel af minoritetsgruppen der skal flyttes til andre institutioner for at andelen af etniske minoriteter bliver den samme i alle institutionerne. Indekset er udviklet af Massey og Denton (1988)¹ og anvendt i dansk forskning i bogen *En befolkning deler sig op* af Rockwoolfondens forskningsenhed. Indekset er her brugt til at måle etnisk fordeling i boligkvarterer, men det kan også bruges til at måle etnisk fordeling inden for dagtilbud.

Når vi bruger dette indeks, er det fordi forvaltningens egen målemetode ikke tager højde for at projektet sagtens kan have haft en stor effekt i en bestemt institution, men hvis institutionen fra projektstart har haft en meget skæv etnisk fordeling, vil institutionen måske stadig ikke afspejle bydelsgennemsnittet – og vil dermed ikke tælle med som en "succes". Omvendt kan en institution have flyttet 2 procentpoint fra lige under til lige inden for gennemsnittet og dermed være talt med som udtryk for en positiv udvikling. Desuden tager metoden ikke højde for størrelsen af de enkelte institutioner – en institution med 40 børn tæller lige så meget som en med 120. Men fordi fordelingsindekset tæller på antallet af børn, giver det et dækkende billede for bydelene som helhed. Figuren herunder illustrerer forskellen.

¹ Massey, Douglas og Denton. 1988. *The Dimensions of Residential Segregation*. Social Forces 67(2), 281-315.

Figur 2
Illustration af de forskellige målemetoder – ”institutioner inden for bydelsgennemsnittet” over for ”fordelingsindeks”

Kilde: EVA 2009

På figuren illustrerer hver pil udviklingen i én institution. Nr. 1 og 2 har haft en stor ændring i fordelingen af børn, og nr. 3 og 4 har haft en lille ændring. Nr. 1 og 3 har begge bevæget sig fra en andel ret tæt på bydelsgennemsnittet (det hvide felt i midten) og er kommet inden for dette. De tæller således begge med som ”succes”, når man bruger denne målemetode. Nr. 2 og 4 har haft en lige så god udvikling som de to andre, og nr. 2 er endda en meget stor institution, men da de ikke er kommet inden for bydelsgennemsnittet, tæller de ikke med som ”succes”. Bruger man derimod fordelingsindekset, vil alle fire institutioners udvikling tælle med, nr. 1 og 2 vil veje tungt, fordi deres andel er blevet markant bedre, mens der vil blive taget højde for at nr. 3 og 4 ikke har flyttet sig så meget. Desuden vil store institutioner tælle mere end små, fordi det er børnene man tæller på.

Når man læser tabeller og figurer skal man være opmærksom på at tallene målt efter bydelsgennemsnittet skal gå *op* for at vise en positiv tendens (flere institutioner er kommet inden for bydelsgennemsnittet), mens fordelingsindekset skal gå *ned* (færre børn skal flyttes for at få en ligelig fordeling).

Udviklingen i fordelingsindekset bliver analyseret i følgende tabeller:

- Samlet udvikling for institutioner i projektbydele
- Udvikling inden for alle kommunens bydele
- Udvikling inden for projektbydele
- Udvikling inden for institutionstype (vuggestue, børnehave, integreret institution).

Registeranalysen vil ikke kunne påvise om eventuelle ændringer i den etniske og sociale fordeling specifikt er resultater af mangfoldighedsprojektet, da andre faktorer kan have haft betydning. En relativt stor ændring i fordelingen i den ønskede retning kan dog indikere at projektet har haft en effekt. I og med at vi også sammenligner med udviklingen i de institutioner og bydele der ikke er med i projektet, kan dette også give en ide om projektets indvirkning.

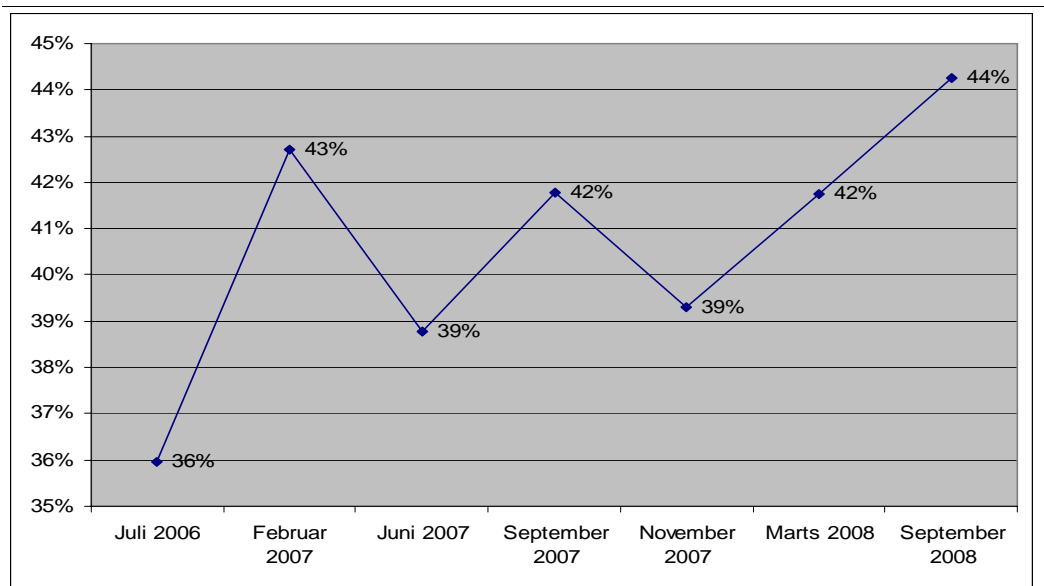
3.3 Samlet udvikling i de seks udviklingsbydele

I dette afsnit undersøges den samlede udvikling i den etniske fordeling i de seks udviklingsbydele. Udviklingen undersøges i perioden fra projektstart i juli 2006 til seneste opgørelse i september 2008.

Figur 3 viser en samlet udvikling i andelen af institutioner der ligger inden for bydelsgennemsnittet i de seks udviklingsbydele, altså opgjort med kommunens metode.

Figur 3

Udvikling i andelen af institutioner der ligger inden for bydelsgennemsnittet i de seks udviklingsbydele

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

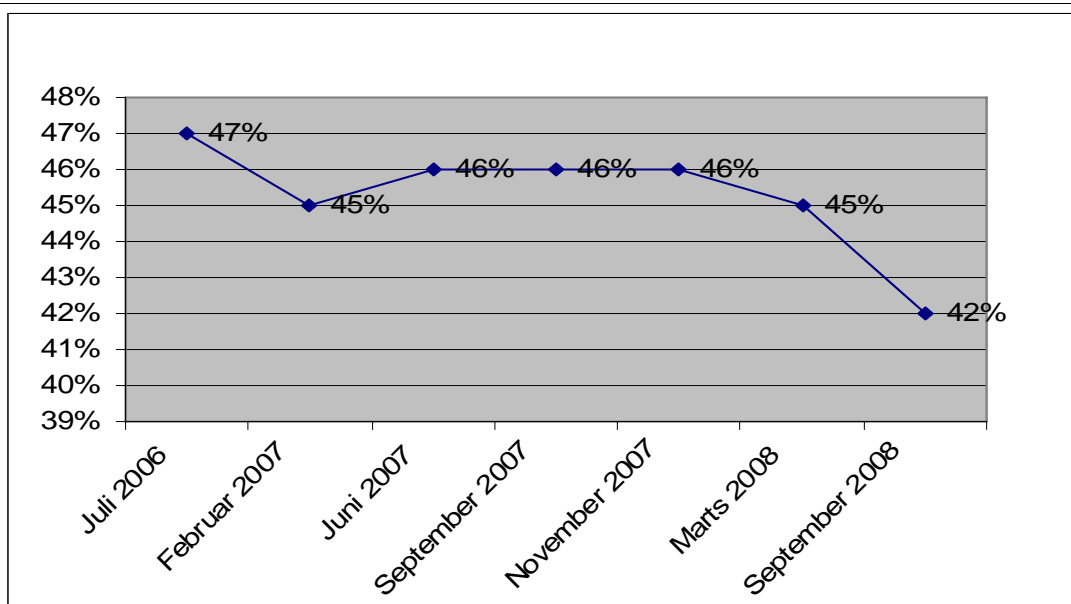
Note: Andelen baserer sig i gennemsnit på 197 institutioner pr. målepunkt.

Af figuren ses at andelen af institutioner der ligner bydelsgennemsnittet, er steget fra 36 % ved projektstart til 44 % ved seneste opgørelse. Dette er samlet set en stigning på 8 procentpoint, hvilket svarer til at der er 12 institutioner flere som afspejler bydelsgennemsnittet siden projektet blev iværksat, eller en stigning fra 73 til 85.²

Figur 4 viser udviklingen i fordelingsindekset i alle institutioner i udviklingsbydele fra projektstart.

² Den sidste værdi, for september 2008, er her 44 % mod de 47 % som er anført i forvaltningens egen statusrapport fra samme måned. Det skyldes at der er fundet nogle fejl i denne som er rettet her.

Figur 4
Udvikling i fordelingsindeks i alle institutioner i udviklingsbydelene fra juni 2006 til september 2008

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

Note: Andelen baserer sig i gennemsnit på 197 institutioner pr. målepunkt.

Figuren viser at ved projektstart skulle 47 % af de etniske minoritetsbørn i projektbydelens institutioner flyttes før der ville være den samme andel af etniske minoritetsbørn i alle institutionerne i projektbydelene. Ved sidste målepunkt er indekset faldet til 42 %, hvilket svarer til et fald på 5 procentpoint. Ligesom Figur 3 viser grafen en beskeden, men positiv udvikling i retning af lavere etnisk segregering.

3.4 Udvikling i de forskellige bydele

I forrige afsnit kunne vi konkludere at der i gennemsnit var 8 procentpoint flere institutioner som afspejlede bydelsgennemsnittet. Forbedringerne er dog ujævnt fordelt på de seks involverede bydele hvor fx Indre Nørrebro er steget fra 22 % til 59 %, og Ydre Nørrebro fra 25 % til 42 %, mens andre er faldet, fx Brønshøj fra 47 % til 32 %.

Status er, hvis man anvender kommunens egen målemetode, at der kun var hhv. 37 % og 32 % af institutionerne der lå tæt på bydelsgennemsnittet på Bispebjerg og i Brønshøj i september 2008, mens der på Indre Nørrebro, som havde den bedste fordeling, var 59 % af institutionerne der levede op til dette. Herimellem kom Ydre Nørrebro (42 %), Valby (50 %) og Sundby Nord (50 %). (EVA's beregninger på baggrund af forvaltningens tal).

Bruger man fordelingsindekset, ser udviklingen i bydelene således ud:

Tabel 3
Udvikling i fordelingsindeks i de enkelte bydele

		Juni 2006 (N=505)	September 2008 (N=456)	Ændring
Projektbydele	Ydre Nørrebro	43	33	- 10
	Sundby Nord	35	28	- 7
	Valby	44	38	- 6
	Indre Nørrebro	49	44	- 5
	Bispebjerg	40	39	- 1
	Brønshøj	43	49	6
Ikke-projektbydele	Kgs. Enghave	31	29	- 2
	Vestamager	25	24	- 1
	Sundby Syd	38	40	2
	Ydre Østerbro	31	33	2

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

Tabellen viser hvordan den etniske fordeling i kommunens daginstitutioner har udviklet sig i projektperioden. Tallene skal læses på den måde at man fx på Ydre Nørrebro i 2006 skulle "flytte" 43 % af de etniske minoritetsbørn for at få en ens fordeling i samtlige institutioner. I september 2008 var det kun 33 %. Det fald på 10 procentpoint der dermed er opnået, er projektets største succes, rent kvantitativt anskuet. Til gengæld er der i Brønshøj kommet en mere skæv fordeling af børnene.

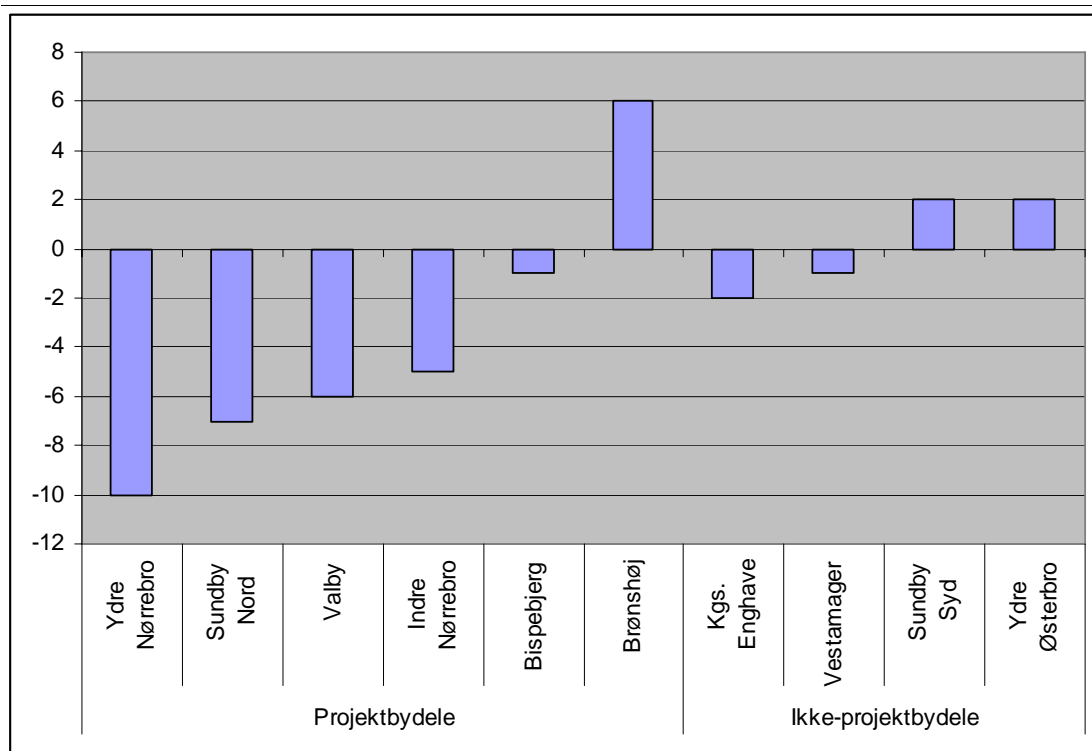
Det er også nok så interessant at se på *hvor højt indekset i det hele taget er* i den enkelte bydel. Det fremgår af tabellen at fordelingsindekset – altså graden af skæv fordeling – er højest i Brønshøj og på Indre Nørrebro hvor mellem 44 % og 49 % af børnene skal flyttes for at man kan få en jævn fordeling. Sundby Nord har den mest jævne fordeling og har desuden fået den forbedret med ca. 8 procentpoint.

Til sammenligning er medtaget de ikke-projektbydele der er sammenlignelige med projektbydelene ved at de har en andel af børn fra etniske minoriteter på minimum 16 % (I projektbydelene er andelen mellem 16 % og 43 %). Her ses meget små ændringer – to til det bedre og to er blevet mere skævt fordelt.

Tallene viser at der i fire af de seks projektbydele (Ydre og Indre Nørrebro, Sundby Nord og Valby) er sket en positiv udvikling i retning af en mere jævn fordeling af børnene, der er markant bedre end i ikke-projektbydelene. Dette taler for at de igangsatte initiativer i disse bydele har været medvirkende til en bedre børnesammensætning i institutionerne.

Tallene illustreres grafisk i figur 5:

Figur 5
Ændring i procent i fordelingsindeks i de enkelte bydele fra juni 2006 til september 2008

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

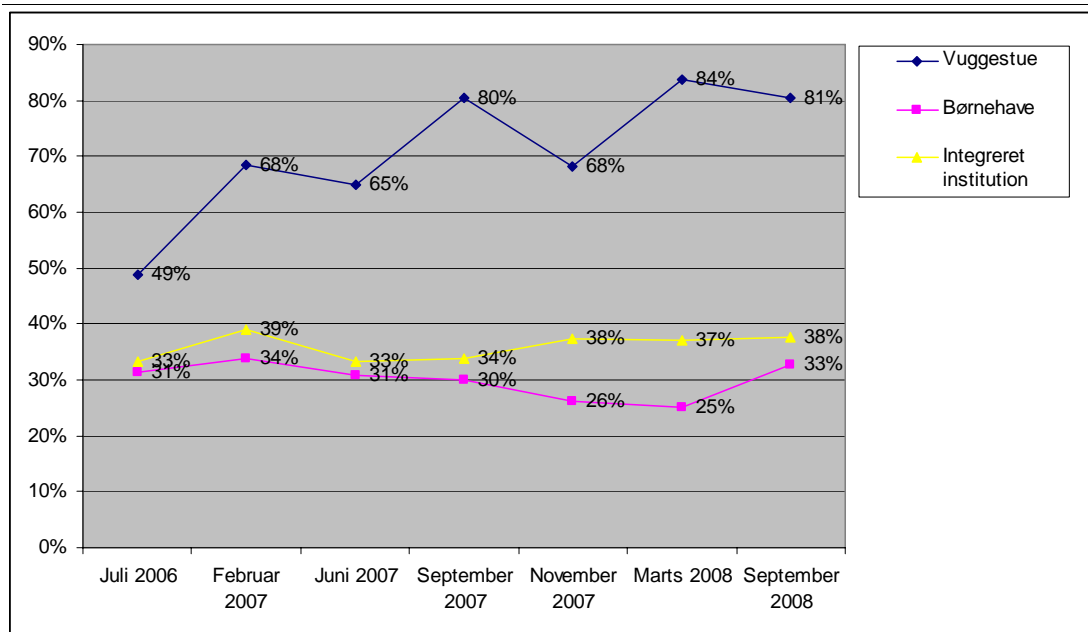
Note: Ændringerne baserer sig på 505 institutioner i juni 2006 og 456 institutioner i september 2008.

Hvis man sammenligner dette med kommunens egen opgørelsesmetode (der ser på hvor mange *institutioner* der ligger tæt på gennemsnittet), ses det at Sundby Nord også har et godt resultat dér. Til gengæld er Indre Nørrebro bydelen med den mest jævne fordeling i kommunens opgørelse, mens den målt med fordelingsindekset hører til bydelene med den skæveste fordeling. Det er formentlig fordi der er få institutioner der har en fordeling der ligger uden for bydelsgennemsnittet, men hvis det er store institutioner og de har en meget skæv fordeling, vejer de tungt i fordelingsindekset. Brønshøj placerer sig omtrent lige dårligt i begge opgørelsesmetoder.

3.5 Udvikling i forskellige institutionstyper

Ser man på de forskellige institutionstyper med forvaltningens målemetode, viser det sig at udviklingen har været meget forskellig i vuggestuerne sammenlignet med børnehaverne og de integrerede institutioner.

Figur 6
Udvikling i antal institutioner i projektbydele der falder inden for den gennemsnitlige fordeling af etniske minoritetsbørn +/- 10 % (Vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner)

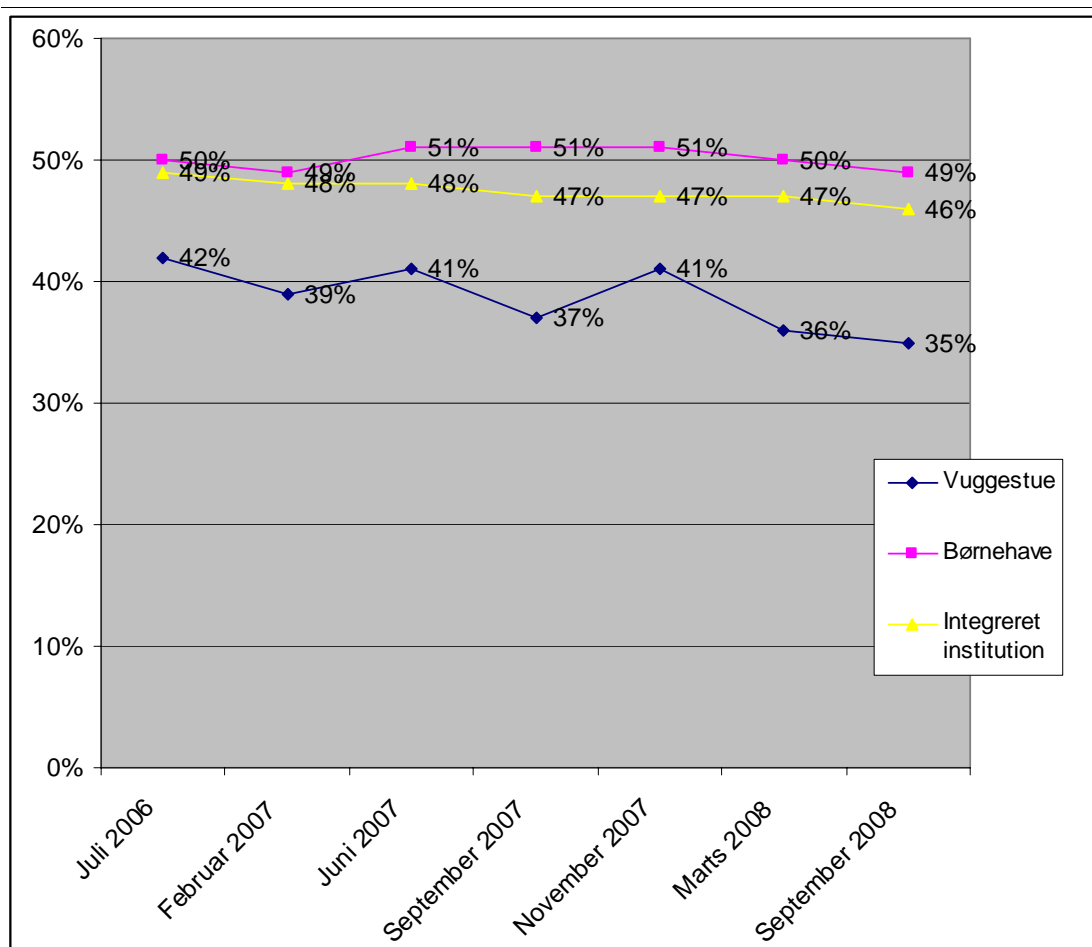
Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

Note: Andelen baserer sig i gennemsnit på 197 institutioner pr. målepunkt.

Figuren viser at andelen af vuggestuer hvis fordeling af børn efter etnisk herkomst ligger inden for bydelsgennemsnittet, er steget markant – fra 49 % til 81 % – hvorimod der kun er sket en marginal forbedring i børnehaverne efter en lang periode med forværringer. I de integrerede institutioner er der tale om 5 procentpoint flere institutioner der er kommet inden for bydelsgennemsnittet +/- 10 %.

Hvis man bruger fordelingsindekset, fremkommer samme tendens. Det vises i den følgende figur.

Figur 7
Udvikling i fordelingsindeks i projektbydele efter institutionstype

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

Note: Andelen baseret på gennemsnit på 197 institutioner pr. målepunkt.

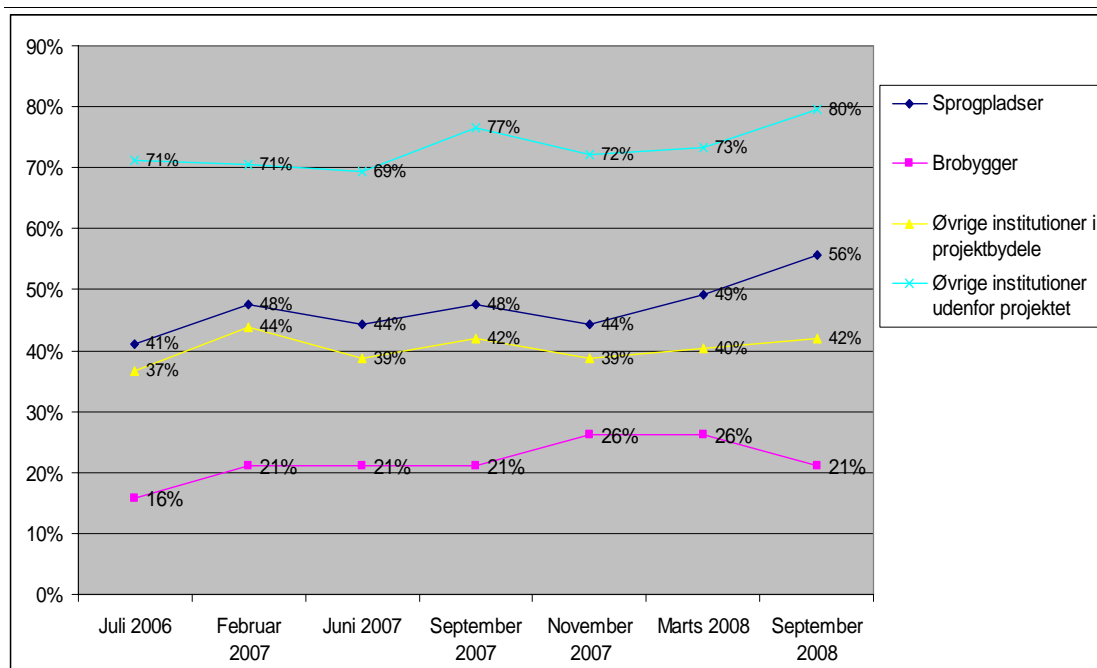
Ser man på institutionstyperne og måler udviklingen med fordelingsindekset, viser det sig tilsvarende at den største udvikling er sket for vuggestuerne hvor andelen af børn der skal "flyttes" for at få en jævn fordeling, er faldet fra 42 % til 35 %. Også her er situationen i børnehaverne næsten uændret, mens de integrerede institutioner har opnået en lille forbedring fra 49 % til 46 %. Forbedringen er dog stabil – der er tale om et jævnt fald, ikke tilfældige udsving.

Når ændringerne i børnehaverne og de integrerede institutioner ikke er større, hænger det først og fremmest sammen med at projektet kun har kørt i 2-3 år, og en meget stor del af de børn der går i disse institutioner, er således skrevet op og startet før projektet begyndte. At vuggestuerne så viser en markant anderledes tendens, tyder dermed på at der er gode chancer for at større ændringer vil slå igennem i de kommende år.

3.6 Udvikling i forskellige projekttyper

I Figur 8 vises hvordan samtlige kommunens institutioner, på nær institutioner i Tingbjerg og puljeinstitutioner, har placeret sig med hensyn til fordeling af etniske minoritetsbørn. Figuren viser hvor stor en andel af institutioner der ligner bydelsgennemsnittet – opgjort efter projekttype.

Figur 8
Udvikling i antal institutioner der falder inden for den gennemsnitlige fordeling af etniske minoritetsbørn +/- 10 % (projekt- og ikke-projektinstitutioner)

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune.

Note: Andelen baserer sig i gennemsnit på 485 institutioner pr. målepunkt.

Figuren viser at andelen af brobyggerinstitutioner der falder inden for egen bydels gennemsnitlige fordeling af etniske minoritetsbørn +/- 10 %, frem til marts 2008 var steget med 10 procentpoint fra 16 % til 26 %, men derefter er faldet igen til 21 %. Sprogpladsinstitutionerne er set fra start til slut steget fra 41 % til 56 %, altså en mere markant positiv udvikling. Ser man på de øvrige institutioner i projektbydelene, har disse dog også haft en positiv udvikling fra 37 % til 42 %, ligesom institutionerne i de bydele der slet ikke er med i projektet.

Denne forskel på sprogpladsinstitutionerne og brobyggerinstitutionerne er interessant fordi pædagogernes oplevelse af hvor der er sket de største ændringer i børnesammensætningen, er helt omvendt. Det kan til dels bero på den usikkerhed i definitionen af børnenes etnicitet, sprog osv. som er beskrevet i appendiks B. Spørgsmålet behandles også mere indgående i afsnit 6.2

3.7 Overflyttere

EVA har desuden lavet analyser af antallet af overflyttere fra projektinstitutionerne, altså børn der har været indskrevet i en af institutionerne, men bliver flyttet til en anden, for at se om nogle forældre kun har valgt disse institutioner som en nødløsning, og søger væk hvis de får en plads et andet sted. Men hverken brobyggerinstitutionerne eller sprogpladsinstitutionerne kan siges at have en større andel af overflyttere end de øvrige institutioner. Der er kun to variable der har signifikant betydning. Vuggestuer i integrerede institutioner og udflytterbørnehaver har en signifikant mindre andel af overflyttere end andre. Men når vi kontrollerer for bydel og institutionstype, kan vi ikke påvise at brobygger- og sprogpladsinstitutioner afviger i andel af overflyttere i forhold til øvrige institutioner.

4 Oplevede effekter på gensidig integration

Et andet hovedformål med denne undersøgelse har været at se på om en eventuel ændret fordeling af børnene i projektinstitutionerne har haft nogen oplevet effekt på børnenes integration.

Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket den gensidige integration børnene imellem, dvs. oplever ansatte og forældre i de berørte institutioner at den gensidige integration børnene imellem er styrket i projektperioden?

For at indkredse dette er alle projektinstitutioner blevet bedt om at besvare et spørgeskema om disse temaer. Desuden perspektiveres resultaterne herfra med de betragtninger pædagoger og forældre er kommet med i en række interview.

4.1 Resume af kapitlets resultater

Venskaber på tværs af etnisk oprindelse

Fra sprogpladsinstitutionerne svarer 18 % af svarpersonerne at de ser børnene lege mere på tværs af etnisk oprindelse end for to-tre år siden. 53 % af svarpersonerne fra de brobyggerinstitutioner der har fået flere majoritetsbørn, ser i dag flere legerelationer på tværs, mens der blandt de brobyggerinstitutioner der ikke har fået flere majoritetsbørn ind, ikke er nogen der har oplevet en ændring. Der er stor forskel på bydelene hvor forbedringerne er størst i Valby, noget mindre på Nørrebro og i Brønshøj, mens man på Amager og Bispebjerg (hvor der kun er sprogpladsinstitutioner) ikke har set nogen ændringer.

Drillerier med etnisk relaterede elementer

16 projektinstitutioner, svarende til 22 % af alle i undersøgelsen, kan genkende etnisk relaterede elementer i børnenes drillerier. 67 % af brobyggerinstitutionerne mener at omfanget af drilleri er blevet mindre i projektperioden, mod 28 % af sprogpladsinstitutionerne. De brobyggerinstitutioner der har fået flere majoritetsbørn ind, har i højere grad oplevet en forbedring end de institutioner der ikke har fået flere majoritetsbørn.

Kendskab til og forståelse for hinandens religiøse og kulturelle baggrund

Lidt flere fra brobyggerinstitutionerne end fra sprogpladsinstitutionerne har svaret at børnene har fået bedre kendskab til og forståelse for hinanden på tværs af etnisk herkomst. I sprogpladsinstitutionerne er den største forandring sket i de institutioner der har fået en bedre fordeling af børn, mens det modsatte er tilfældet i brobyggerinstitutionerne – her ses forandringerne mest der hvor fordelingen af børn *ikke* er blevet bedre.

Nogle institutioner lægger vægt på at give børnene en fælles identitet frem for at fokusere på forskelle, og det har de, ifølge besvarelsene, også fået i større eller mindre grad i halvdelen af institutionerne. Et stort flertal af den samme halvdel af institutionerne har *også* svaret at børnene har fået mere kendskab til hinandens kulturelle og religiøse baggrunde.

Betydningen af ændret fordeling af børnene

Spørger man de pædagoger, der har set en bedre integration ud fra disse indikatorer, om hvad forbedringen er kommet af, svarer flertallet at det skyldes at de har arbejdet bevidst med disse ting i institutionen. Dette er helt i overensstemmelse med intentionerne i mangfoldighedsprojek-

tet. Derudover er det ca. en tredjedel af svarpersonerne fra institutionerne der (også) tillægger det betydning at der er kommet en bedre fordeling af børn i institutionen.

Sproglig udvikling i brobyggerinstitutionerne

Ca. en tredjedel af institutionerne mener at der er sket en generelt styrket sprogudvikling de sidste to-tre år, og en anden tredjedel ser en styrket sprogudvikling hos en del af børnene.

Der er i højere grad sket forbedringer hos de institutioner der har fået flere majoritetsbørn ind. Pædagogerne tillægger først og fremmest arbejde med sproget betydning i denne forbindelse, men også at der er kommet flere majoritetsbørn.

Sproglig udvikling hos sprogpladsbørnene

Det er ganske få svarpersoner fra institutionerne der vil hævde at der er sket en bedre sprogudvikling hos deres sprogpladsbørn end de ellers ville have forventet. Det hyppigste tiltag specifikt for sprogpladsbørnene har været at udpege en særlig sprogansvarlig pædagog til at have fokus på dem.

Samlet vurdering

Udviklingen af legerelationer på tværs og sproglig udvikling hos minoritetsbørnene i de brobyggerinstitutioner der har fået flere majoritetsbørn ind, er de mest markante resultater undersøgelsen kan fremvise.

I sprogpladsinstitutionerne er forbedringer i legerelationer og sproglig udvikling svære at spore.

Det er vanskeligt at koble ændringer i fordelingen af børn efter etnisk herkomst direkte til alle resultater af denne del af undersøgelsen, selvom det tyder på at sådanne ændringer kan have haft betydning i nogle sammenhænge. Pædagogerne peger også på uddannelse og fokus på området som vigtige faktorer – hvilket i lige så høj grad har været intentionen med mangfoldighedsprojektet.

4.2 Målemetode i spørgeskemaundersøgelsen

For at afdække en eventuel effekt på børnenes gensidige integration er der opstillet nogle indikatorer, forstået som nogle temaer der i mere håndgribelig form kan være tegn på integration børnene imellem eller mangel på samme.

De indikatorer vi har taget udgangspunkt i, er følgende:

- Børnene leger og kommunikerer på tværs af etnisk oprindelse
- Børnene har konkret forståelse for hinandens kultur og traditioner
- Drilleri eller optakt til mobning med udgangspunkt i etnisk oprindelse forekommer ikke.

Spørgeskemaet forsøger at indkredse disse indikatorer med forskellige spørgsmål.

I undersøgelsen blev der sendt spørgeskemaer til samtlige projektinstitutioner, dog således at integrerede institutioner blev bedt om at svare separat for de 0-2-årige og de 3-6-årige. Der blev således udsendt 110 breve med spørgeskemaer/et link til et elektronisk spørgeskema, og der kom 75 svar tilbage. Dette giver en svarprocent på 68,2.

Da nogle institutioner dermed har sendt to svar, er det i alt 59 forskellige institutioner der har svaret, fordelt på 43 sprogpladsinstitutioner (70 % af de 61 der er) og 16 brobyggerinstitutioner (svarende til 76 % af de 21 der er).

I den efterfølgende statistiske analyse vil vi ikke gøre brug af statistiske test, da der ikke er tale om en stikprøve, men en totalundersøgelse. Vurderes forskellen mellem grupper der har svaret noget forskelligt, at være væsentlig, antager vi at den udtrykker en reel forskel mellem grupperne.

Da et centralt element i mangfoldighedsprojektet har været den ændrede fordeling af børnene i institutionerne, har vi har delt institutionerne i undersøgelsen op i fem grupper for at kunne se om de svarer forskelligt, alt efter om de har fået en ændret børnesammensætning eller ej. Opdelingen ser sådan ud:

- 1 Brobygger – færre eller uændret: Har fået mellem 15 procentpoint færre og 1 procentpoint flere majoritetsbørn. Det gælder 8 institutioner i alt.
- 2 Brobygger – flere majoritetsbørn: Har fået 9 -18 procentpoint flere majoritetsbørn.³ Det gælder 16 institutioner i alt.
- 3 Sprogplads – færre eller uændret: Har fået mellem 18 procentpoint færre og 1 procentpoint flere minoritetsbørn. Det gælder 21 institutioner i alt.
- 4 Sprogplads – lidt flere minoritetsbørn: Har fået 2-8 % flere minoritetsbørn. Det gælder 20 institutioner i alt.
- 5 Sprogplads – flere minoritetsbørn: Har fået 9-24 % flere minoritetsbørn. Det gælder 10 institutioner i alt.

Tallene stammer fra kommunens opgørelser og henviser til ændringen fra juli 2006 til september 2008. Når antallet af brobyggerinstitutioner er højere her end det samlede antal projektinstitutioner, skyldes det at de integrerede institutioner tæller med to gange – en for de 0-2-årige og en for de 3-6-årige. Ændringen i børnesammensætningen er dog opgjort for institutionen samlet.

4.3 Venskaber på tværs af etnisk oprindelse

For at undersøge om projektet har haft betydning for børnenes venskaber på tværs af etnisk oprindelse, er pædagogerne i spørgeskemaet blevet stillet en række spørgsmål der forsøger at indkredse dette. Til alle spørgsmål har det været muligt at svare "Børnene er for små til at det er relevant at besvare", og disse svar er ikke talt med i procentueringerne.

Det generelle billede der tegner sig, er at der i nogle institutioner ses flere venskaber på tværs af etnisk oprindelse, mens det i det store flertal af institutioner er "uændret". De største stigninger ses i brobyggerinstitutionerne.

Tabel 4

Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund leger med børn med majoritetsbaggrund i dagligdagen i børnehaven? * Udviklingen i fordelingen af børn

		Oftere/Væsentligt oftere		Uændret		Sjældnere/ Væsentligt sjældnere		I alt	
		Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Sprogplads- institutioner	Færre eller uændret	4	21 %	14	74 %	1	5 %	19	100 %
	Lidt flere minoritets- børn	1	8 %	11	92 %	0	0 %	12	100 %
	Flere minoritetsbørn	2	29 %	5	71 %	0	0 %	7	100 %
	I alt	7	18 %	30	79 %	1	3 %	38	100 %
Brobygger- institutioner	Færre eller uændret	0	0 %	7	88 %	1	13 %	8	100 %
	Flere majoritetsbørn	8	53 %	7	47 %	0	0 %	15	100 %
	I alt	8	36 %	14	64 %	1	5 %	22	100 %
I alt		15	25 %	44	72 %	2	3 %	61	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 4 viser at samlet set 72 % af institutionerne melder tilbage at de ikke har set nogen ændring i hvor meget børnene leger med hinanden på tværs af etnisk oprindelse. Der er dog en større andel af dem der har svaret fra brobyggerinstitutionerne, nemlig 36 %, der mener at det

³ Når der ikke er nogen midterkategori for brobyggerinstitutionerne (2-8 %), er det fordi ingen institutioner har haft den udvikling.

sker oftere, mod 18 % fra sprogpladsinstitutionerne. En enkelt institution i hver gruppe mener det sker sjældnere.

Det interessante er så om de positive ændringer er sket i de institutioner der har fået en mærkbart mere jævn fordeling af børn, set ud fra børnenes herkomst. For sprogpladsinstitutionernes vedkommende ses ingen forklarlig sammenhæng, idet der er sket en næsten lige stor positiv ændring i de institutioner der ikke har fået flere etniske minoritetsbørn ind, og i dem der har fået flest. Derimod giver det god mening at de brobyggerinstitutioner der ikke har fået flere majoritetsbørn, heller ikke har set nogen positiv ændring i leg på tværs af grupperne (0 %), mens de der har fået flere majoritetsbørn, for 53 procent vedkommende kan se at børnene leger mere på tværs.

Vi har også spurgt til ændringer i om børnene har legeaftaler om eftermiddagen, fx om minoritetsbørnene i højere grad inviterer majoritetsbørnene med hjem og omvendt, og i hvilken udtrækning der er "bedste venner" på tværs af etnisk herkomst. Endelig har vi spurgt om antallet af blandede kammeratskabsgrupper.

Tabel 5
Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund leger med børn med majoritetsbaggrund i dagligdagen i børnehaven? * Bydele

	Sprogpladsinstitutioner		Brobyggerinstitutioner	
Antal/andel der har svaret "oftere" eller "væsentligt oftere"	Antal	Procent af sprogpladser	Antal	Procent af brobyggere
Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund leger med børn med majoritetsbaggrund i dagligdagen i børnehaven?	7	18 %	8	37 %
Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund har legeaftaler om eftermiddagen med børn med majoritetsbaggrund?	8	23 %	5	26 %
Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund inviterer majoritetsbørn hjem til legeaftaler om eftermiddagen?	6	17 %	5	26 %
Hvor tit ser I at majoritetsbørn inviterer børn med etnisk minoritetsbaggrund med hjem til legeaftaler om eftermiddagen?	8	22 %	7	37 %
Hvor tit ser I at børn med etnisk minoritetsbaggrund og børn med majoritetsbaggrund er hinandens bedste venner?	7	16 %	8	36 %
Antal/andel der har svaret "ja, der er kommet flere"	Antal	Procent af sprogpladser	Antal	Procent af brobyggere
Har antallet af blandede kammeratskabsgrupper ændret sig de seneste år?	6	16 %	6	35 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Note: Når det samme antal sprogpladsinstitutioner ikke svarer til den samme procentandel ved de enkelte spørgsmål, er det fordi nogle institutioner ikke har svaret på alle spørgsmålene.

Besvarelserne i 0 har omtrent samme fordeling som i Tabel 4 – det er gennemgående en tredjedel af svarpersonerne fra brobyggerinstitutionerne der har observeret at børnene leger mere sammen på tværs, og mellem 16 % og 23 % af svarpersonerne fra sprogpladsinstitutionerne.

Forskelle på bydelene

Der er forskel på i hvor høj grad pædagogerne i de forskellige bydele oplever at børnene leger mere sammen på tværs.

Halvdelen af svarpersonerne fra institutionerne i Valby mener at børnene leger mere på tværs af etnisk baggrund end tidligere, mens det gælder 22 % på Nørrebro og 14 % i Brønshøj. På Amager og Bispebjerg svarer alle "uændret" (de er alle sprogpladsinstitutioner).

4.4 Drillerier og optakt til mobning

Som en anden indikator for integration har vi spurgt om personalet i institutionerne oplever drillerier eller optakt til mobning der kan relateres til forskelle i etnisk baggrund.

39 institutioner har altså svaret ja (ofte, af og til eller sjældent) til spørgsmålet. Heraf har 16 institutioner, alle for 3-6-årige, oplevet den slags drillerier. Adspurgt om hvad det kan handle om, peger de på følgende (hver institution har kunnet vælge flere svarmuligheder):

- "Hud- eller hårfarve" (10 institutioner).
- "Sprog eller sprogfærdigheder, udtale osv." (9 institutioner).
- "Adfærd der har med etnisk oprindelse eller kulturel baggrund at gøre" (3 institutioner).
- "Adfærd eller handlinger der har med religion at gøre" (1 institution)

Samlet set gælder det at man i 10 sprogpladsinstitutioner og 6 brobyggerinstitutioner kan genkende etniske elementer i drillerierne.

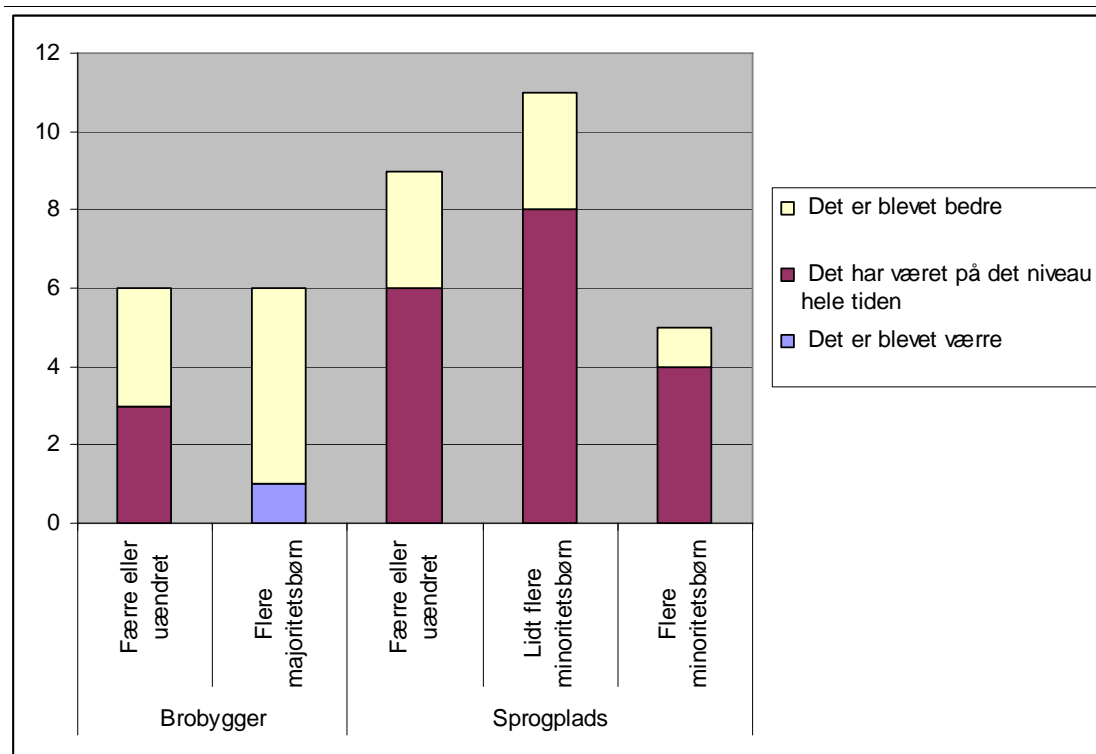
Drillerierne går i næste alle institutioner begge veje – altså det er både majoritetsbørn der driller minoritetsbørn, og omvendt. Nogle pædagoger tilføjer som kommentar at de har større problemer med børn fra etniske minoriteter der driller børn fra andre etniske minoriteter, fordi de lærer hjemmefra at de andre er nogen man ikke skal omgås osv.

I forhold til projektet er det interessante om omfanget af drillerier har ændret sig de sidste to-tre år. Her er der en markant forskel på sprogplads- og brobyggerinstitutioner, idet 72 % af svarpersonerne fra sprogpladsinstitutioner siger at eventuelle drillerier "har været på det niveau hele tiden", mens 28 % mener at det er blevet bedre. 31 % fra brobyggerinstitutionerne svarer at det er på samme niveau, mod 67 % der mener at det er blevet bedre. I en enkelt brobyggerinstitution oplever de at det er blevet værre.

Hvis man igen ser på om der er forskelle på de institutioner hvor andelen af minoritetsbørn rent faktisk har ændret sig, og dem hvor den ikke har, får man følgende billede:

Figur 9

Hvis der er optakt til mobning: Hvordan har dette udviklet sig de sidste to-tre år? * Udviklingen i andelen af børn efter etnisk baggrund (antal institutioner)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

I Figur 9 viser hver søjle antallet af institutioner. Noget tyder på at ændringer i fordelingen af børnene har haft en betydning i brobyggerinstitutionerne hvor de institutioner der har fået flere majoritetsbørn, alle har oplevet en ændring i omfanget af mobning – fem ud af seks mener det er blevet bedre, mens én mener det er blevet værre. I de institutioner hvor der ikke er sket en ændring, eller hvor der ligefrem er kommet færre majoritetsbørn, mener personalet i tre ud af seks institutioner at der er blevet færre drillerier, mens de tre øvrige mener det er uændret. I sprogpladsinstitutionerne mener et flertal at omfanget af drilleri eller optakt til mobning er uændret (hhv. 67 %, 73 % og 80 %), mens resten mener at det er blevet bedre. Blandt de institutioner der har fået en større andel minoritetsbørn, er der således relativt flest der mener at omfanget af drillerier eller optakt til mobning er uændret. Det lader sig ikke umiddelbart forklare, men det er jo også meget små tal der er tale om.

4.5 Kendskab til hinandens religiøse traditioner og kultur

Som andre indikatorer for integration har vi spurgt institutionerne om de har en fornemmelse af at børnene har fået mere kendskab til og forståelse for hinandens religiøst funderede traditioner og for hinandens kultur. I spørgeskemaet var dette eksemplificeret på følgende måde:

- Minoritetsbørnenes religiøst funderede traditioner: ramadan, eid-fest, andre fejring, fødevarer-tabuer osv.
- Minoritetsbørnenes kultur: deres familiers oprindelseslande, normer for besøg, samvær med andre osv.
- Majoritetsbørnenes religiøst funderede traditioner: jul, påske osv.
- Majoritetsbørnenes kultur: børnefødselsdage, normer for besøg, samvær med voksne osv.

Den overordnede tendens som fremgår af Tabel 6, er at 52 % - 55 % af de 32 sprogpladsinstitutioner der har svaret på spørgsmålet, ser mere kendskab og forståelse – begge veje på begge spørgsmål (religion og kultur). Det tilsvarende gælder ca. 60 -70 % af brobyggerinstitutionerne.

Tabel 6

Kendskab til og forståelse for hinandens religiøst funderede traditioner og kultur – antal institutioner hvor svarepersoner har svaret "enig" eller "overvejende enig"

		Institution med sprogpladser	Brobyggerinstitution	I alt
Majoritetsbørnene har fået mere kendskab til og forståelse for minoritetsbørnenes religiøst funderede traditioner	Antal	17	11	28
	Procent	53 %	65 %	57 %
Majoritetsbørnene har fået mere kendskab til og forståelse for minoritetsbørnenes kultur	Antal	17	10	27
	Procent	53 %	59 %	55 %
Minoritetsbørnene har fået mere kendskab til og forståelse for majoritetsbørnenes religiøst funderede traditioner	Antal	17	11	28
	Procent	55 %	65 %	58 %
Minoritetsbørnene har fået mere kendskab til og forståelse for majoritetsbørnenes kultur	Antal	16	12	28
	Procent	52 %	71 %	58 %
I alt	Antal	31	17	48
	Procent	100 %	100 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Det er også her centralt at se på om oplevelsen af bedre kendskab kan siges at hænge sammen med om andelen af børn i den enkelte institution faktisk har ændret sig i projektperioden.

For sprogpladsinstitutionernes vedkommende er der tilsyneladende en sammenhæng mellem at de to grupper af institutioner der har fået øget andelen af minoritetsbørn hhv. lidt og meget, i

højere grad end dem der ikke har fået en ændret fordeling, svarer at børnene har fået større kendskab til hinandens kultur osv. (60-77 % over for 22-32 % af institutionerne.) Dette resultat understøtter således projektets intention med den ændrede børnesammensætning.

I brobyggerinstitutionerne viser resultatet det modsatte: Fra de institutioner der har fået *færre eller en uændret andel* af majoritetsbørn, er det 85 % der mener at minoritetsbørnene har fået bedre kendskab til majoritetsbørnene, og ca. 70 % der mener at majoritetsbørnene har fået bedre kendskab til minoritetsbørnene. For de institutioner der har fået *flere* majoritetsbørn ind, er de to tilsvarende tal 50 % og 60 %. Her har børnesammensætningen altså umiddelbart ikke haft betydning, men ændringerne kan jo også være kommet som resultat af pædagogiske indsatser. Man må også fortsat huske på at det kun er 17 institutioner i alt der er tale om.

Målet kan være en fælles identitet – ikke at dyrke forskellene

I nogle institutioner ser man det ikke som et mål at børnene skal kende hinandens forskelligheder – tværtimod søger man at dyrke det de har til fælles. I den optik bliver de spørgsmål vi har stillet her ovenfor, ikke indikatorer for integration, men nærmest det modsatte. Vi har derfor også stillet pædagogerne et spørgsmål om hvorvidt de har set at børnene i højere grad end tidligere har fået en fælles identitet baseret på fælles oplevelser i børnehaven.

Tabel 7
Børnene har i højere grad end tidligere fået en fælles identitet baseret på fælles oplevelser i børnehaven

	Enig		Overvejende enig		Overvejende uenig		Uenig		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Institution med sprogpladser	8	26 %	10	32 %	9	29 %	4	13 %	31	100 %
Brobyggerinstitution	3	18 %	7	41 %	1	6 %	6	35 %	17	100 %
I alt	11	23 %	17	35 %	10	21 %	10	21 %	48	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 7 viser at pædagogerne i 58 % af de institutioner der deltager i undersøgelsen, er "enige" eller "overvejende enige" i at børnene i højere grad har fået en fælles identitet. Tallene er næsten ens for sprogplads- og brobyggerinstitutioner når man slår de to kategorier sammen (58 % og 59 %).

Er større kendskab til hinandens baggrund og fælles identitet modsætninger?

For at se på om "fælles identitet" og "større kendskab" virker modsatrettet i dagligdagen, har vi kigget på om det er nogle institutioner der svarer "enig" eller "overvejende enig" til spørgsmålet om fælles identitet, og nogle andre der svarer på denne måde til "større kendskab". Som testspørgsmål har vi brugt spørgsmålet: "Majoritetsbørnene har fået mere kendskab til og forståelse for minoritetsbørnenes religiøst funderede traditioner". Her viser det sig at svarpersonerne fra 40 institutioner har svaret det samme på de to spørgsmål om kendskab/forståelse og fælles identitet (altså enten "enig"/"overvejende enig" eller "uenig"/"overvejende uenig" til begge), mens 8 svarpersoner har svaret noget forskelligt. Det lader altså til at det i de fleste institutioner *ikke* virker som indbyrdes modstridende at børnene får større kendskab til hinandens baggrund, og at de udvikler en fælles identitet.

4.5.1 Årsager til bedre kendskab

Da et helt centralt element i mangfoldighedsprojektet er den bedre fordeling af børnene og en forventning om at dette kan være et middel til at skabe bedre integration, er det interessant at se på pædagogernes opfattelse af om det virker på den måde. Vi har derfor spurgt de pædagoger der har svaret positivt på mindst et af de spørgsmål der skulle indikere bedre integration, om hvad de tror det skyldes. (Det er dem der har svaret "enig" eller "overvejende enig" til mindst et af spørgsmålene om større kendskab og forståelse eller at der er kommet en højere grad af fælles identitet.) Hver svarperson har kunnet vælge flere svarmuligheder. Svarene fordeler sig således:

Tabel 8**Hvad tror I et større kendskab/bedre forståelse børnene imellem eller en højere grad af fælles identitet skyldes? (Flere svarmuligheder)**

		Antal svar	Procent
Institution med sprogpladser	Vi har arbejdet bevidst med disse ting i institutionen	14	52 %
	Det er en del af en generel tendens i samfundet	12	44 %
	Der er kommet flere minoritetsbørn i institutionen	8	30 %
	Majoritetsforældrene udviser større interesse for minoritetskulturerne	7	26 %
	Minoritetsforældrene udviser større interesse for majoritetskulturen	6	22 %
	Der er kommet flere majoritetsbørn i institutionen	0	0 %
	I alt svar	47	185 %
	I alt institutioner	27	100 %
Brobyggerinstitution	Vi har arbejdet bevidst med disse ting i institutionen	9	64 %
	Majoritetsforældrene udviser større interesse for minoritetskulturerne	5	36 %
	Der er kommet flere majoritetsbørn i institutionen	4	29 %
	Der er kommet flere minoritetsbørn i institutionen	4	29 %
	Det er en del af en generel tendens i samfundet	4	29 %
	Minoritetsforældrene udviser større interesse for majoritetskulturen	3	21 %
	I alt svar	29	236 %
	I alt institutioner	14	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 8 viser at de pædagoger der mener at børnene har fået større kendskab til eller forståelse for hinanden, eller som mener at børnene i højere grad end tidligere har fået en fælles identitet i børnehaven, for mere end halvdelen vedkommende tror at det skyldes at de har arbejdet bevidst med disse ting i institutionen (hvilket også er en del af mangfoldighedsprojektet). Blandt sprogpladsinstitutionerne er der 44 % der tror at det skyldes en generel tendens i samfundet, mens 30 % mener at det har betydning at der er kommet flere minoritetsbørn i institutionen. Næsten lige så mange mener også at forældrene udviser større interesse for den/de kulturer der ikke er deres egen.

I brobyggerinstitutionerne er det godt en tredjedel der siger at majoritetsforældrene udviser større interesse for minoritetskulturerne, hvilket måske kan hænge sammen med at de "nye" majoritetsforældre institutionerne har fået ind, for nogle forældres vedkommende har valgt institutionen fordi de har den interesse. 29 % peger på at det at der er kommet flere majoritetsbørn, i sig selv har haft en betydning. Lidt uforklarligt er der et tilsvarende antal der har valgt svarmuligheden "der er kommet flere minoritetsbørn i institutionen", hvilket umiddelbart ikke giver mening i en brobyggerinstitution.

4.6 Sprogpladspædagogernes vurdering af effekt på integration (interview)

De interviewede pædagoger mener at det er svært at sige med sikkerhed at en eventuel effekt er kommet på grund af forandringen i fordelingen af børn fordi denne forandring – i hvert fald i deres institutioner – har været minimal. De tror i højere grad på at den uddannelsesindsats der er gennemført, og den forøgede opmærksomhed det har medført, har været med til at få udviklingen i den rigtige retning, hvilket også er en del af projektet.

4.7 Brobyggerpædagogernes vurdering af effekt på integration (interview)

Jeg lagde mærke til ... vi havde forældremøde i sidste måned. Der sad forældrene og talte sammen på stuerne. Nogle af vores tosprogede børn er blevet legekammerater med nogle af vores danske børn. Det har jeg ikke set før.

– Leder i brobyggerinstitution.

De interviewede pædagoger mener, for langt de flestes vedkommende, at en bedre blanding af børnene også giver bedre kendskab til hinanden og flere legerelationer "på tværs". En leder mener dog modsætningsvis at integrationseffekten har været meget lille, og at vanskelighederne med hensyn til "integration" i langt højere grad handler om forskelle i sociale ressourcer end om etnisk baggrund, også fordi forskellene i sproglig udvikling i højere grad følger disse skel end de følger hudfarven. (I den pågældende institution går også mange støttekrævende majoritetsbørn hvis forældre fx er misbrugere.)

5 Styrkelse af minoritetsbørnenes sproglige udvikling

Et tredje hovedformål med projektet har været at styrke minoritetsbørnenes sproglige udvikling, og evalueringsspørgsmålet lyder:

Har modellerne (sprogpladsinstitutioner og brobyggerinstitutioner) styrket minoritetsbørnenes sproglige udvikling?

Vi har ikke data der kan vise dette ud fra objektive kriterier, så vi har spurgt pædagogerne om det er deres indtryk at det er sket.

5.1 Resume af kapitlets resultater

Sproglig udvikling hos sprogpladsbørnene

Det er ganske få svarpersoner fra institutionerne der vil hævde at der er sket en bedre sprogudvikling hos institutionens sprogpladsbørn end de ellers ville have forventet.

Det hyppigste tiltag specifikt for sprogpladsbørnene har været at udpege en særlig sprogansvarlig pædagog til at have fokus på dem.

Sproglig udvikling i brobyggerinstitutionerne

Ca. en tredjedel af institutionerne mener at der er sket en generel styrket sprogudvikling de sidste to-tre år, og en anden tredjedel ser dette hos en del af børnene.

Der er i højere grad sket forbedringer i de institutioner der har fået flere majoritetsbørn ind.

Pædagogerne tillægger først og fremmest arbejde med sproget betydning i denne forbindelse, men en del mener også at det har haft en positiv betydning at der er kommet flere majoritetsbørn i deres institution.

5.2 Børnenes dansksproglige udvikling i sprogpladsinstitutionerne

Pædagogerne i sprogpladsinstitutionerne har kun ringe mulighed for at vurdere sprogpladsbørnenes sproglige udvikling, da de kun har haft et begrænset kendskab til minoritetsbørn før projektets start, så deres sammenligningsgrundlag vil være spinkelt. Derfor er de blevet spurgt om hvordan de vurderer de *tiltag* der har været sat i værk for sprogpladsbørnene.

Tabel 9**Er det jeres fornemmelse at tiltagene for sprogpladsbørnene er gavnlige for deres sproglige udvikling? Sprogpladsinstitutioner * Institutionstype**

	Ja, vi kan generelt se en bedre dansksproglig udvikling hos børnene end vi ellers ville have forventet		Ja, vi kan se en bedre dansk-sproglig udvikling hos en del af børnene end vi ellers ville have forventet		Nej, vi mener ikke der er sket en bedre dansk-sproglig udvikling hos børnene end vi ellers ville have forventet		Det er vanskeligt at sige		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Vuggestue eller integreret, besvaret for 0-2-årige	2	9 %	1	5 %	7	32 %	12	55 %	22	100 %
Børnehave eller integreret, besvaret for 3-6-årige	3	12 %	5	19 %	9	35 %	9	35 %	26	100 %
I alt	5	10 %	6	13 %	16	33 %	21	44 %	48	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 9 viser at institutionerne for de 3-6-årige i lidt højere grad end institutionerne for de 0-2-årige oplever at den sproglige udvikling for minoritetsbørnene er styrket. Samlet set mener 10 % at kunne se en generelt styrket udvikling. Når det gælder en observeret udvikling hos "en del af" børnene, svarer 13 % af sprogpladsinstitutionerne bekræftende, og 33 % af sprogpladsinstitutionerne mener ligefrem at der ikke er sket en bedre sprogudvikling. 21 % afstår fra at svare fordi "det er vanskeligt at sige".

Hvilke tiltag er gjort?

Sprogpladsinstitutionerne er blevet spurgt hvilke tiltag de særligt har anvendt for sprogpladsbørnene, og det hyppigste svar er at de har haft en særlig sprogsvarlig med fokus på dem.

Tabel 10**Hvilke tiltag har I anvendt særligt for sprogpladsbørnene?**

		Antal svar	Procent
Vuggestue eller integreret, besvaret for 0-2-årige	Vi har haft en særlig sprogansvarlig pædagog med fokus på sprogpladsbørnene	11	50 %
	Vi har haft sprogpladsbørnene på som særligt punkt på dagsordenen til personale-/stuemøder	9	41 %
	Vi har lavet sprogstimulering i mindre grupper med sprogpladsbørnene	7	32 %
	Vi har holdt ekstra individuelle forældresamtaler for sprogpladsbørnenes forældre	7	32 %
	Vi har holdt ekstra forældremøder for sprogpladsbørnenes forældre	1	5 %
	Vi har ikke haft specielle tiltag for sprogpladsbørnene	6	27 %
	Andet	11	50 %
	I alt svar	52	236 %
I alt institutioner		22	100 %
Børnehave eller integreret, besvaret for 3-6-årige	Vi har haft en særlig sprogansvarlig pædagog med fokus på sprogpladsbørnene	19	70 %
	Vi har haft sprogpladsbørnene på som særligt punkt på dagsordenen til personale-/stuemøder	10	37 %
	Vi har holdt ekstra individuelle forældresamtaler for sprogpladsbørnenes forældre	9	33 %
	Vi har lavet sprogstimulering i mindre grupper med sprogpladsbørnene	8	30 %
	Vi har holdt ekstra forældremøder for sprogpladsbørnenes forældre	1	4 %
	Vi har ikke haft specielle tiltag for sprogpladsbørnene	3	11 %
	Andet	15	56 %
	I alt svar	65	241 %
I alt institutioner		27	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabellen viser at de fleste sprogpladsinstitutioner har valgt at udpege en særlig sprogansvarlig pædagog til at have fokus på dem sprogpladsbørnene. Det gælder i halvdelen af vuggestuerne og 70 % af børnehaverne. Det har også været ret udbredt at have sprogpladsbørnene som et særligt punkt på dagsordenen til personale- eller stuemøder. Det har 41 % af vuggestuerne og 37 % af børnehaverne haft. Sprogstimulering i mindre grupper er brugt af knap en tredjedel af institutionerne, både vuggestuer og børnehaver, og ca. lige så mange har holdt ekstra individuelle samtaler med sprogpladsbørnenes forældre. Kun en enkelt institution i hver kategori har holdt særlige forældremøder for sprogpladsbørnenes forældre samlet.

6 ud af 22 sprogpladsvuggestuer og 3 ud af 27 sprogpladsbørnehaver har slet ikke haft nogen særlige tiltag for sprogpladsbørnene. Fire af disse skriver i den åbne svarmulighed at de arbejder generelt med sprogstimulering for alle børn. En institution skriver at den har et særligt fokus på sprogpladsbørnenes forældre og deres tilknytning til institutionen. De sidste fire skriver ikke noget uddybende. Disse fire har alle fået øget andelen af minoritetsbørn i projektperioden.

Halvdelen af institutionerne, 26 i alt, har derudover tilføjet en beskrivelse med egne ord af deres tiltag. Af disse handler 17 af besvarelserne om at sprogstimulering eller fokus på sprog er en integreret del af institutionens pædagogik for alle børn. To institutioner melder at de ikke har haft sprogpladsbørn med behov for en særlig indsats. To skriver at de har fokus på modtagelse af og samarbejde med forældre med anden etnisk baggrund. Og endelig nævnes følgende andre indsatser: Tegn-til-Tale som sprogstimulerende metode for alle børn (vuggestue), kunstprojekt, tea-

tertur for forældre, julegudstjeneste, teaterprojekt i bydelen, tolk tilknyttet hver 14. dag og en plan om at kontakte mødregrupper i området. En enkelt institution skriver at dens fokus på tosprogede børn ikke er forankret i mangfoldighedsprojektet, men i metodeudviklingsprojektet "Ord med på vejen".

Vurderinger fra interview

De interviewede pædagoger mener ikke at kunne sige noget om en eventuel effekt. Det er klart at det er vanskeligt for pædagogerne at udtale sig skråsikkert om dette, dels fordi der ikke er foretaget test på børnene, dels fordi man ikke kan vide hvordan børnene ville have udviklet sig under andre omstændigheder, og endelig fordi man i mange sprogpladsinstitutioner netop ikke har så mange erfaringer med tosprogede børn at man har et reelt sammenligningsgrundlag. (Det sidste bestyrkes også af at kun halvt så mange svarpersoner fra brobyggerinstitutionerne som fra sprogpladsinstitutionerne svarer at det er vanskeligt at udtale sig om.)

5.3 Børnenes dansksproglige udvikling i brobyggerinstitutionerne

Den følgende tabel viser pædagogernes besvarelser på spørgsmålet om hvorvidt minoritetsbørnene i deres institution har fået styrket deres dansksproglige udvikling i projektperioden.

Tabel 11

Er det jeres indtryk at minoritetsbørnenes dansksproglige udvikling er blevet styrket de sidste to-tre år? Brobyggerinstitutioner * Institutionstype

	Ja, vi kan generelt se en bedre dansksproglig udvikling hos børnene		Ja, vi kan se en bedre dansk-sproglig udvikling hos en del af børnene		Nej, vi mener ikke der er sket en bedre dansk-sproglig udvikling hos børnene		Det er vanskeligt at sige		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Vuggestue eller intergreret, besvaret for 0-2-årige	1	14 %	3	43 %	1	14 %	2	29 %	7	100 %
Børnehave eller intergreret, besvaret for 3-6-årige	6	38 %	5	31 %	1	6 %	4	25 %	16	100 %
I alt	7	30 %	8	35 %	2	9 %	6	26 %	23	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 11 er baseret på ganske små tal, men samlet set er det ca. en tredjedel af institutionerne der mener at der er sket en generel styrket sprogudvikling de sidste to-tre år, og en anden tredjedel ser dette hos en del af børnene. En fjerdedel mener at det er vanskeligt at sige, og 9 % mener ikke der er sket en bedre sprogudvikling hos børnene. Der er flere fra børnehaver end vuggestuer der mener at den dansksproglige udvikling generelt er styrket.

40 % af svarpersonerne fra de institutioner der har haft en mærkbar stigning i antallet af majoritetsbørn i institutionen (i alt 4 ud af 10) har svaret, at de "generelt kan se en styrket dansksproglig udvikling" hos minoritetsbørnene, mens det kun gælder 23 % af de øvrige (4 ud af 13). Det er kun institutioner der ikke har fået flere majoritetsbørn, der ikke kan se en bedre sprogudvikling. Flere af svarpersonerne fra de institutioner der har haft en lille ændring i fordelingen af børn, mener at det er vanskeligt at udtale sig om hvorvidt børnenes sproglige udvikling er styrket.

Derudover er pædagogerne også selv blevet bedt om at give bud på hvad der har virket, hvis de er blandt dem der mener at kunne se en styrket sprogudvikling. Det drejer sig vel at mærke kun om 15 brobyggerinstitutioner i alt. De giver følgende forklaringer:

- Vi har arbejdet bevidst med sprog i institutionen: 13 institutioner (87 %).
- Der er kommet flere majoritetsbørn i institutionen: 10 institutioner (67 %).

- Det pædagogiske personale er blevet bedre uddannet til denne opgave: 9 institutioner (60 %).
- Minoritetsforældrene udviser større interesse for deres børns sproglige udvikling på dansk: 7 institutioner (47 %).
- Vi har inddraget forældrene mere: 6 institutioner (40 %).
- Det er en del af en generel tendens i samfundet: 4 institutioner (27 %).

Det fremgår af disse svar at det der først og fremmest lægges vægt på, er at der er arbejdet bevidst med sprog i institutionen, men ti institutioner mener også at flere majoritetsbørn har været befordrende for udviklingen

Svarpersonerne fra de to institutioner der mener at der *ikke* er sket en styrket sprogudvikling, peger begge som forklaring på at de fortsat næsten udelukkende har minoritetsbørn.

Vurderinger fra interview

De fleste af de interviewede pædagoger mener at det hjælper på børnenes sproglige udvikling når der kommer flere børn med dansk som modersmål i institutionen hvis udgangspunktet har været at der har været meget få. De oplever at børnene lærer meget af hinanden i legen. Men de peger også på, som det også fremgår af spørgeskemabesvarelsene, at pædagogernes erfaring, mere uddannelse og fokus på sproget i det hele taget også kan være medvirkende faktorer til en bedre sproglig udvikling hos minoritetsbørnene. En leder fortæller fx, som også nævnt ovenfor, at de aktiviteter som institutionen har satset meget på, og som har været med til at gøre institutionen attraktiv for majoritetsforældrene – primært tegning og maling og rytmik/motorik – i virkeligheden er aktiviteter den har haft længe fordi pædagogerne har oplevet dem som gode redskaber i sprogstimuleringen.

Der er dog også andre oplevelser af dette. Den leder der som beskrevet i det foregående afsnit slog til lyd for at problemer med integration i højere grad er et spørgsmål om sociale ressourcer, fortæller at hun *ikke* synes at det har gjort sprogstimuleringen af de tosprogede børn nemmere at der er kommet flere danske børn. Tværtimod, fordi børnene i institutionen nu spænder meget vidt i sproglige kompetencer så nogle fx højst kan kapere *Totte bager*, mens andre gerne vil høre *Brødrene Løvehjerte*, og det gør det sværere end før at give et tilbud der passer alle. Som hun ser det, søger børnene ligestillede i legen – ikke efter etnisk baggrund, men efter sproglig formåen, og det gør også at de børn der ikke er så langt fremme, ikke i nogen særlig grad lærer af de børn der har et veludviklet sprog. Desuden mener hun at institutionens nye, ressourcestærke forældre med dansk baggrund stiller andre krav til aktiviteter som fx maling og rytmik, og det tager også tid som ellers ville være brugt på sprogstimulering.

En interessant modstilling er her at man i én børnehave betragter kreative udfoldelser og motorik som et led i sprogstimuleringen, mens man i en anden oplever at det er forskellige ting som er svære at nå samtidig.

6 Andre temaer i sprogpladsinstitutionerne

6.1 Resume af kapitlets resultater

Knap halvdelen af svarepersonerne fra sprogpladsinstitutionerne svarer i spørgeskemaundersøgelsen at de synes mangfoldighedsprojektet skal fortsætte, mens lidt over halvdelen ikke mener det er en god ide. De positive har oplevet at projektet har fungeret, i og med at de har fået flere minoritetsbørn ind og at det har været til gavn for både minoritets- og majoritetsbørnene, ligesom de har været glade for den opkvalificering pædagogerne har fået.

Et centralt tema i vurderingen af sprogpladsinstitutionernes succes er spørgsmålet om hvorvidt sprogpladserne rent faktisk bliver udnyttet af de børn de er tiltænkt. Ifølge kommunens registre har flertallet af forældrepar til sprogpladsbørn en ikke-vestlig baggrund. Ved at se på hvor mange af forældrene der er på kontanthjælp, får man også et billede af at det ikke kun er særligt ressourcestærke forældre der har overskud til at vælge en institution som fx ligger lidt længere væk eller virker mere fremmed for dem fordi flertallet af børnene har en etnisk dansk baggrund.

Ikke desto mindre melder de interviewede pædagoger gennemgående at de ikke har fået flere børn af ikke-vestlig oprindelse og med behov for særlig sprogstimulering. Derfor ser de heller ingen mærkbare forandringer i integrationen, den sproglige udvikling osv., ligesom de ikke har iværksat noget særligt udvidet forældresamarbejde fordi de ikke mener at de nye forældre der er kommet, har haft behov for dette. Tilsvarende kommentarer gives af de 53 % i spørgeskemaundersøgelsen der er kritiske over for projektet.

Der er altså en markant, og umiddelbart uforklarlig, forskel på det tallene viser og pædagogernes oplevelse af forældrene i virkeligheden, som bør udforskes i en opfølgende undersøgelse.

En del pædagoger peger også på at ordet eller ideen om sprogpladser kan virke afskrækkende på forældre i målgruppen fordi enhver særordning kan opfattes som stigmatiserende eller diskriminerende. Nogle institutioner har en geografisk placering der gør det helt urealistisk at tiltrække minoritetsforældre.

Endelig har nogle pædagoger det svært med at ordningen kan bruges af forældre hvis børn ikke har et behov for en særlige sprog- eller integrationsindsats, fx fordi de kommer fra vore nabolande, til at springe ventelisterne over.

De interviewede forældre synes at sprogpladser er en god ide, men har ikke valgt institution på grund af sprogpladserne. Flere fortæller at de har brugt ordningen for at få en plads hurtigt.

Sprogpladsordningen har haft mange praktiske vanskeligheder imod sig (og hertil kommer også den manglende viden om den som fremgår af afsnit 8.3) hvilket blandt andet kommer til udtryk ved at halvdelen af de afsatte pladser slet ikke benyttes. Den modvilje, som mange pædagoger udtrykker mod den, hænger tydeligvis sammen med dette, da selve tanken om at ændre på børnesammensætningen for at få bedre integration ikke anfægtes.

6.2 Hvem bruger pladserne?

I september 2008 blev 42 % af sprogpladserne benyttet. Ser man på hver sprogpladsinstitution for sig, er der kun tre institutioner der har pladserne fuldt besat, mens over 60 % af institutionerne har børn i færre end halvdelen af pladserne. De bedst søgte sprogpladsinstitutioner ligger i Valby og på Bispebjerg.

I september 2008 stod 189 børn på venteliste til en sprogplads, mod 103 et år forinden. Interesens for sprogpladser er altså stigende. Når der både kan være ledige pladser og børn på venteliste, skyldes det for det første, at mange af dem som står på venteliste ikke har behov endnu, fx fordi de endnu ikke har den rette alder. Derudover er det sådan, at hvis en sprogplads bliver ledig og der ikke er et sprogbar barn på venteliste, så kommer der et barn fra den almindelige venteliste ind. Kort efter kan der så komme et barn på sprogpladsventelisten, men han/hun må så vente til at der kommer en ledig plads. Der er altså sjældent tale om pladser der står tomme, men i højere grad pladser der er besat af børn fra den almindelige venteliste.

Et meget diskuteret emne i relation til sprogpladserne er hvem der bruger dem. Dels er pladserne altså ikke fyldt op, dels er det en udbredt opfattelse blandt pædagogerne at forældre der vælger sprogplads til deres barn, er særligt ressourcestærke, og at projektet har svært ved at tiltrække et bredere udsnit af familier med minoritetsbaggrund – altså at sprogpladsordningen i høj grad benyttes af børn der egentlig ikke er i målgruppen, fx som genvej til en plads i institution. Derfor har vi set på hvilken baggrund børnene rent faktisk har.

Forvaltningen har i sin statusrapport fra september 2008 opgjort at 22 % af sprogpladsbørnene havde et vestligt modersmål, og denne andel har været stigende fra 16 % i november 2007. Forvaltningen er bekymret over udviklingen, idet børn med vestligt modersmål ikke er den primære målgruppe for sprogpladserne.

Tallet stemmer helt overens med en analyse EVA har lavet af sprogpladsbørnenes herkomst, hvor det viser sig at 21 % har mindst én forælder er der indvandrer eller efterkommer fra et vestligt land. Amager skiller sig dog markant ud, idet det her gælder det for 47 % af børnene.

Social skævhed?

Forvaltningen har selv undersøgt dette og har, som en slags indikator, fundet frem til at der blandt sprogpladsbørnene (september 2008) var 76 % hvor ingen af forældrene var på overførselsindkomst, mens det tilsvarende tal for alle indvandrere og efterkommere i dagtilbud var 65 %, altså en forskel på 11 procentpoint. Sprogpladsbørnenes forældre er altså tilsyneladende – gennemsnitligt set – lidt mere "ressourcestærke" end minoritetsbørnenes forældre generelt, men der er dog stadig lang til at man kan sige at alle forældrene er "ressourcestærke", når 24 % af børnene har mindst én forælder på overførselsindkomst.

Udsagn fra interviewene med pædagoger fra sprogpladsinstitutioner:

Vi har 20 pladser i alt – som er besat af svenskere, nordmænd og andre børn med "vestlig" baggrund plus nogle få ressourcestærke med sort hår og brune øjne der er fuldstændig integrerede og har forstået hvad det her system det handler om.

– Pædagog i sprogpladsinstitution.

Vi har ikke sprogpladserne fyldt op. I vuggestuen er halvdelen af pladserne fyldt op, men med børn der alligevel ville have fået plads. Det er de samme børn. Mange af dem er familier hvor fx moderen har sagt at storebroderen ikke skulle have sprogplads, fordi de ikke skulle diskrimineres, men da lillebror startede, fandt de ud af at de kunne springe ventelisten over, og så ville de gerne have en sprogplads. Vi har ikke en eneste fra den egentlige målgruppe. De er ikke i nærheden af at være socialt belastede eller at have sproglige problemer.

– Leder, sprogpladsinstitution.

I vores institution er der blevet brugt rigtig mange penge på at uddanne. Men vi har ikke flere tosprogede end før. [...] Jeg tænker helt klart at boligpolitikken er der hvor man skal sætte

ind. I Husum, der er simpelthen en fysisk voldgrav mellem de danske familier og de tosprogede familier. Der mangler en buslinje.

– Leder, sprogpladsinstitution.

Vi har ikke ret mange tosprogede børn. Vi har kun otte. De fleste er nogle der er integrerede i forvejen. De ved hvad det handler om. Men ellers har vi nogle få forældre der ikke ved noget som helst om sprogpladser. Og de spørger ikke. Det var os der informerede dem om at der er noget der hedder sprogpladser, da de var startet.

– Sprogpædagog, sprogpladsinstitution.

Vi havde nogle nyttilflyttede forældre fra et europæisk land. På to dage fik de en sprogplads. Vores danske forældre sidder og hiver sig i håret, for de får aldrig en plads til de mindre søskende. [...] Der er ikke nogen vurdering af børnene, om de har brug for en sprogplads. Tre af vores sprogpladser er besat af forældre hvor den ene er dansker. Uanset hvilket system man har, er der altid nogle der vil snyde sig til det.

– Pædagog, sprogpladsinstitution.

Samtlige interviewede oplever at der ikke er kommet markant flere tosprogede børn i institutionerne, eller at de minoritetsbørn der er kommet, ikke er typiske – de er fra vestlige lande og/eller ressourcestærke familier der fortrinsvis er kommet fordi de har kunnet komme uden om ventelisten. Det er den slags familier der tænker meget over hvad de kan gøre for deres børn, og som også vil gøre et stort arbejde for at finde ud af hvilken skole der vil være den bedste. Pædagogernes fornemmelse er at de fleste minoritetsfamilier i mindre grad end majoritetsfamilier er villige til at vælge en institution der ligger længere væk end den nærmeste (flere pædagoger har erfaret at børn bliver flyttet bare fordi de kan få en plads tættere på hjemmet), og at minoritetsfamilier – i lighed med alle andre – også vælger institutioner de kender af omtale, og hvor de føler sig trygge og ikke skiller sig ud.

6.2.1 Stigmatisering?

Pædagogerne er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt om der er forældre i deres institution hvis barn er berettiget til en sprogplads, men som ikke har valgt at benytte den. Det svarer 63 % af svarpersonerne fra vuggestuer ja til, og 50 % fra børnehaver. Det er pædagogernes indtryk at årsagen til fravalget blandt andet kan være en modvilje mod at barnet skal behandles anderledes end andre. Det kan altså opfattes som en diskriminerende eller stigmatiserende ordning.

Fra vuggestuen er der tosprogede forældre som er blevet fornærmede over at blive spurgt om de vil have en sprogplads. Jeg synes man skal tænke over om de får de en følelse af at være mere eller mindre velkomne – eller bliver det mere "dem" og "os".

– Leder, sprogpladsinstitution.

Vores generelle oplevelse er at det her med sprogplads, selve ordet er totalt misvisende. Mange forældre er simpelthen så bange for det der "sprogplads". Er der noget i vejen med mit barn? Så vi skal sådan virkelig male og fortælle når vi fortæller om en sprogplads. Vi har mange der vælger det fra af den grund.

– Pædagog, sprogpladsinstitution.

6.2.2 Institutioner der ikke kan tiltrække minoritetsfamilierne

Nogle ledere oplever at når de får besked fra pladsanvisningen om at der er anvist et nyt barn med et "fremmed navn", dukker barnet aldrig op. Forældrene henvender sig ikke og tager bare ikke imod pladsen. Det er ledernes vurdering at forældrene ikke ønsker den fordi de ikke kender institutionen fra andre eller blot har andre præferencer.

En leder i en brobyggerinstitution peger på at en nærliggende sprogpladsinstitution ligger i et område hvor der slet ikke bor nogen minoritetsfamilier, men udelukkende velhavende familier af dansk herkomst. Det er et område som minoritetsfamilierne slet ikke kommer i ellers, og som de ville føle sig meget fremmede i. Udflytterbørnehaver har også generelt vanskeligt ved at tiltrække minoritetsfamilier.

6.2.3 Information og pladsanvisning

De interviewede pædagoger og ledere har generelt ikke indtryk af at forældrene har hørt om muligheden for sprogplads før de er startet i børnehaven, og mange bliver derfor konverteret til sprogplads fordi lederen mener at de vil være berettiget til en sådan. Det tyder på at informationerne ikke når ud i tilstrækkeligt omfang. (Mere om dette i afsnit 8.3) Flere af de interviewede peger på at man ville kunne forstærke indsatsen betragteligt hvis der i pladsanvisningen var ressourcer til en mere aktiv vejledning af forældrene når de kommer for at få skrevet deres barn op.

Pladsanvisningen er også presset. Der er en pladsanviser der engang har sagt til mig at hun simpelthen ikke har tid til at fortælle arabiske familier om sprogpladserne. Der må simpelthen puttes noget tid ind i pladsanvisningen i stedet for at lave dyre pjecer.

– Pædagog i sprogpladsinstitution.

6.3 Det udvidede forældresamarbejde

Det er en del af projektet at der i sprogpladsinstitutionerne skal være et udvidet forældresamarbejde med forældrene til sprogpladsbørnene. Som der står i et baggrundspapir om projektet:

For forældre til børn, der er indskrevet i en sprogplads, vil der være et særligt tilrettelagt forældresamarbejde. Forældrene vil blive inddraget med henblik på at opnå kendskab til, hvordan de kan støtte deres barns sproglige udvikling.

Institutionerne skal skrive i en handleplan hvordan de vil arbejde med dette.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 4 % af de institutioner der har svaret, har holdt ekstra forældremøder med sprogpladsbørnenes forældre, og 33 % har haft ekstra individuelle samtaler med forældrene. De interviewede pædagoger fra sprogpladsinstitutioner forklarer at der er mange måder at lave forældresamarbejde på, og at inddragelsen af forældrene godt kan ske mere ad hoc. De peger også på at de er meget bevidste om at instruere i sprogstimulering når det er nødvendigt.

Jeg synes at det er forældre der er så bevidste om den kultur de er en del af, så det virker tilbøjeligt at holde møder. Vi har en oplevelse af nogle forældre hvor det ikke rigtigt er nødvendigt.

Jeg synes det er i hverdagen man taler mere om de ting, men det er ikke fordi vi holder et møde om det.

Man kan sige ... nu hedder det mangfoldighedsprojektet. Hvad enten vi havde projektet eller ej, ville vi bruge mange ressourcer til at tale ekstra med de tosprogede forældre hvad enten de har en sprogplads eller ej. Vi bruger tid på møder med forældre hvad enten vi er sproginstitution eller ikke.

– Pædagoger i sprogpladsinstitutioner.

6.4 Pædagogernes generelle vurdering

Synspunkter fra interview og spørgeskemaer

I spørgeskemaet er det 47 % af svarpersonerne fra sprogpladsinstitutionerne der mener at projektet skal fortsætte, og 53 % der mener det ikke skal.

Blandt de positive er der blandt andet følgende begrundelser:

Det er en god måde at forebygge ghettodannelse på. Vi har haft glæde af vores undervisning om sprogtilegnelse og det at møde mennesker af anden etnisk herkomst. Det er en vigtig lære for alle pædagoger.

Ja, fordi vi synes at der fortsat skal være plads til sprog børnene i vores institution og at vi kan give disse børn en særlig støtte i deres videre sproglige udvikling.

Fra nærmest ingen minoritetsbørn i vuggestuen har mangfoldighedsprojektet givet mulighed for tosprogede børn.

Fordi det som mange andre forandringsprojekter tager tid. Vi har sprogpladser og har for første gang venteliste til sprogpladserne i vuggestuen.

De svarpersoner der ikke mener projektet skal fortsætte, er især kritiske fordi de ikke mener at de børn der har fået ind i sprogpladserne er fra den relevante målgruppe, at institutionen fokuserer meget på sprogudvikling for alle børn i forvejen, at de tilhørende kurser ikke har været gode nok etc. I Tabel 19 findes en oversigt over begrundelserne.

I interviewene med pædagoger og ledere er den helt gennemgående holdning at ideen er god nok – vi skal alle arbejde for bedre integration – men at de mere praktiske omstændigheder i projektet i høj grad spænder ben for det, hvilket den ringe anvendelse af pladserne bekræfter.

Nogle af de interviewede pædagoger siger:

Vores bevidsthed er blevet endnu større via den undervisning vi har fået. Vi har fået større viden og handlekraft. Vi har integreret dette med vores pædagogiske læreplaner.

Man kan godt opleve at det er mange ressourcer der er sat af til nogle ting man godt ved i forvejen.

Hvis pladserne var fyldt op, var det noget andet.

Sprogpladserne har været besat i vuggestuedelen, men der kan man sige: Hvem er det der kommer ind? Det er de ressourcestærke forældre. Vi ved jo at der er en institution lige rundt om hjørnet hvor det er ved at vælte. Og så giver de ressourcer til os hvor hele gruppen kan gå til kurser, hvor man synes at det kunne bruges anderledes.

Man kunne godt ønske at projektet fortsætter, men bare med noget andet ...

De har også nogle kommentarer til måden projektet blev startet på:

Måske kunne der have været en lidt bedre dialog i opstartsfasen hvor det var meget diktat.

Der var ikke sådan en positiv kontakt.

Man havde fornemmelsen af at det var noget man blev tvunget til.

Måske kunne man være nået længere hvis det var de institutioner der brændte for det, der deltog.

Nogle af de interviewede pædagoger har i øvrigt været meget glade for det uddannelsesstilbud der har været knyttet til projektet, mens andre synes at indholdet har været for elementært. De mener at det burde have været mere differentieret, da ikke alle har de samme behov. Dette svarer meget godt til tilbagemeldingerne i spørgeskemaerne.

6.5 Forældrenes vurdering af sprogpladser som projekt

Én sprogpladsforælder, en mor med marokkansk baggrund, synes at sprogpladser er en god idé – hun mener at hendes børn har brug for det. Hendes datter har, så vidt det fremgår, også behov for almen talepædagogisk støtte, hvilket hun får. Men moderen lægger meget vægt på at det allervigtigste er at der er dygtige pædagoger. Hun har flyttet sin datter fra to institutioner fordi pædagogerne "bare drak kaffe" og ikke tog opgaven alvorligt nok. Hun fik da anbefalet den nuværende institution af bekendte. At der var sprogpladser, var ikke en del af baggrunden for at hun valgte netop den (men måske grunden til at hun kunne få en plads).

Hun bliver spurgt om hun kender nogen der ikke vil have deres barn i sprogplads fordi de ikke vil behandles på en speciel måde, og hun svarer:

Jeg tror ikke der findes nogen forældre der ikke vil have at deres barn får det bedre på den måde. Måske der kræves mere forklaring, mere uddybende information om hvad det går ud på.

I afsnit 8.3.1 fortæller hun mere om den information hun har fået – eller rettere ikke fået.

Derudover har vi talt med fire sprogpladsforældre fra to forskellige institutioner – et forældrepar fra Tyskland og to mødre fra hhv. Tyskland og Schweiz. De var alle meget positive over for sprogpladsordningen, men sagde alle at de primært havde brugt den til at få plads i den ønskede institution. Med hensyn til udviklingen af deres børns sprog mente de samstemmende at det formentlig ville have haft samme effekt at gå i en almindelig børnehave.

De danske forældre fra sprogpladsinstitutioner der har deltaget i interviewene, har alle været positivt stemt over for tanken om at få en bedre fordeling af børnene i institutionerne, og de har ikke oplevet noget problematisk i den anledning i deres egen institution. Fælles for dem har dog været at der kun har været tale om at der er kommet et enkelt barn eller to med anden etnisk baggrund på deres barns stue, og for fleres vedkommende har der været tale om børn fra vore nabolande. Det giver derfor ikke rigtig mening at spørge om der har været en egentlig integrationsseffekt.

De interviewede forældre peger dog også på at der kan være noget problematisk i at pladser bliver reserveret til en særlig gruppe forældre når ventelisten til institutionen i øvrigt er lang, og andre forældre ikke kan få plads til mindre søskende. Dette har ikke mindst virket negativt på forældrene i en institution hvor sprogpladserne ikke blev søgt. De interviewede forældre understreger at det ikke er projektets intention som sådan de har noget imod. Problemet udspringer snarere af at det i forvejen er så vanskeligt at få plads i daginstitutionerne i dele af kommunen.

7 Andre temaer i brobyggerinstitutionerne

7.1 Resume af kapitlets resultater

Som det er fremgået af kapitel 3 og 4, kommer brobyggerinstitutionerne ud med positive tal, særlig for udviklingen af legerelationer på tværs, færre drillerier og sproglig udvikling hos minoritetsbørnene, når man ser på de institutioner der reelt har fået en højere andel af majoritetsbørn.

Dette bekræftes generelt af de interviewede pædagoger. De er også af den opfattelse at en ændring af fordelingen af børn har haft en god virkning. Ikke fordi flere majoritetsbørn bare automatisk er en fordel, men det har virket godt i mange af de konkrete institutioner.

Skal man udpege mangfoldighedsprojektets mest sikre resultater, må de findes her.

Der er dog også steder hvor det ikke er lykkedes at få en anden fordeling på grund af institutionens geografiske placering eller fordi det er sværere at tiltrække majoritetsforældre til institutioner med næsten udelukkende minoritetsbørn end til dem hvor der trods alt er nogle majoritetsforældre i forvejen.

I en institution har projektet slet ikke haft den ønskede effekt selvom fordelingen er ændret. Lederen her mener at det er en fejl at opfatte integrationsproblemer som værende etnisk begrundede, da hun ser de sociale skel – der går på tværs af etnisk herkomst – som meget mere afgørende.

7.2 Børnesammensætningen

De interviewede ledere synes at det har været fint at få flere majoritetsbørn ind. En fortæller at majoritetsbørnene har betydet at fx legeaftaler hjemme om eftermiddagen er blevet mere almindelige, også for minoritetsbørnene, fordi det gør man mere i danske familier. De nye børn har også bibragt børnegruppen nye, mere organiserede måder at lege på: "Det der med at kunne lege nogle lege, bygge huler, bruge fantasi ..."

Flere pædagoger og ledere peger på den anden side på at de ikke ønsker sig et flertal af majoritetsbørn: Især deres forældre kan godt være en tidskrævende faktor: De vil sludre og være venner med pædagogerne og stiller store krav. "Nogle danske forældre er ikke er til at smide ud om morgenen. Og ungerne hylér når de skal gå." Hvor en leder mener at det er mere tidskrævende at arbejde med de etniske minoritetsforældre, med tolk, indberetninger osv., siger en anden at det mener hun slet ikke. "Det tager også lang tid med fortrukne danske forældre," som hun siger. Samlet giver interviewene et klart indtryk af at ikke bare børne- og forældregruppens sammensætning har stor betydning, men også pædagogernes erfaring med at arbejde med de forældre og børn de nu engang har, betyder at udfordringerne opleves meget forskelligt.

Hertil kommer at der er gennemført forskellige pædagogiske projekter som led i Mangfoldighed i Dagtilbud, også med det formål at styrke integrationen. En leder siger:

Og så har vi lavet kunstprojekt med nogle andre institutioner og et naturprojekt. Kunstprojektet var med vuggestuebørn sammen med en anden vuggestue. Der er foregået mange ting der har været udviklende for personalegruppen og forældregruppen.

7.2.1 Tiltrækning af majoritetsforældrene

Vi fik en lille gruppe danske børn, og så spredte det sig som ringe. Efter at vi fik årsplanen på nettet, har vi fået flere danske børn. Efter at vi fik rytmik, har vi i dag 50 % danske og 50 % etniske minoriteter.

– Leder, brobyggerinstitution

En anden leder oplever, helt parallelt med citatet, at majoritetsforældrene er begyndt at komme fordi de synes at institutionen har et godt tilbud, fx med et synligt fokus på pædagogiske aktiviteter som de godt kan lide: rytmik, billedværksteder, fast turdag med bus osv. Alt sammen aktiviteter som oprindeligt er tænkt som pædagogiske redskaber i skabelsen af et sprogstimulerende miljø, men som altså også tiltrækker disse forældre. De ekstra penge har været kækomne til at udvide og forbedre disse aktiviteter – og dermed måske det bedste middel til at tiltrække de "danske" børns forældre. En tredje leder siger: "Midlerne har selvfølgelig haft stor betydning. Det har gjort nogle ydre ting. Vi har fx også fået penge til at renovere vores legeplads. Og det er noget de danske forældre kan lide."

En leder har haft held med at opsøge en nærliggende vuggestue og fortælle om børnehaven til forældrene dér. Det har startet en "fødekæde" til børnehaven af majoritetsforældre som ellers ikke kendte den.

En anden leder i en institution med næsten udelukkende minoritetsbørn har ikke gjort noget aktivt for at tiltrække flere majoritetsbørn, ud over at samle de få hun har, på én stue.

En leder placerer ansvaret hos pladsanvisningen: "Men et af de største ansvar for fordelingen ligger hos pladsanvisningen. De skal tilføres ressourcer så de kan have medarbejdere der kan sige til forældrene: 'Søg den institution, og søg den institution'."

En leder fortæller at projektet ikke kan slå igennem i hendes børnehave af den enkle grund at de danske forældre der søger, ikke kan få plads. Problemet er her altså ikke at forældrene ikke vil. Børnehaven er nabo til en vuggestue med mange danske børn der rigtig gerne vil fortsætte dér, men da institutionen ligger i et boligområde med næsten udelukkende minoritetsforældre og mange nytillflyttere – der kan have børn der er lidt ældre, og som derfor kommer ind højt på ventelisten – har majoritetsforældrene ikke en chance for at få deres knap 3-årige børn ind når de skal starte. Det hænder at lederen for fordelings skyld anvender muligheden for merindskrivning, hvis hun kan se at der står majoritetsbørn længere nede på ventelisten. Andelen af minoritetsbørn svinger her mellem 60 % og 80 %. Men lederen er overbevist om at det ikke er projektets skyld – det handler blot om hvornår de ledige pladser er tilgængelige, og hvem der så står på ventelisten.

Også her bliver det bemærket at der er grænser for hvor meget man kan udrette ved at forsøge at flytte nogle børn fra en institution til en anden – at en integrationspolitik er nødt til at starte med boligpolitikken for at få mærkbar effekt.

7.3 Forældrenes vurdering af brobyggerinstitutioner som projekt

I spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre på venteliste (både til brobyggerinstitutioner og ikke-brobyggerinstitutioner) har vi spurgt hvad de synes er godt eller dårligt ved tilbuddet om denne type institution. Svarene viser altså noget om hvordan denne del af projektet opfattes af forældre hvis børn ikke er startet endnu.

Tabellen viser at 80 svar afspejler at forældrene synes tanken om brobyggerinstitutioner er god, fordi de på forskellig vis støtter op om de integrationsbestrebelse der ligger bag. Heraf er der

otte der fokuserer på de ekstra ressourcer brobyggerinstitutionerne får. 48 svar er derimod kritiske, fordi det ikke føles trygt for deres barn – de mener at barnet risikerer at blive ét blandt for få børn med samme baggrund og at der bliver taget for meget hensyn til minoritetsbørnenes kulturelle normer, at pædagogerne ikke er rustede til opgaven eller at det ikke virker i praksis pga. ventelister, frivilligheden osv.

Tabel 12

Hvad synes du er godt eller dårligt ved tilbuddet om brobyggerinstitution? (Forældre på venteliste til brobygger- eller ikke-brobyggerinstitutioner)

	Antal svar
Synes det er godt at ... (Årsager der er i overensstemmelse med projektets formål)	
At børnene møder hinanden på tværs af kulturer (kvalitativ betragtning: Det er bedre, afspejler virkeligheden, det skaber forståelse, integration ...)	35
At der bliver gjort en indsats for integration	16
At børnene bliver blandet bedre (rent kvantitativ betragtning)/Integration bliver nemmere når minoritetsbørnene ikke udgør flertallet	9
At institutionerne får flere ressourcer	8
Godt at starte integrationsbestrebelse tidligt	5
Forebygge racisme	5
God ide hvis personalet er uddannet til at håndtere de mange forskellige kulturer	2
I alt positive svar	80
Synes det er godt af andre årsager	
Personalet er særligt engagerede	2
"Trygt" fordi man kan få sit barn sammen med tosprogede uden at risikere at det pludselig er det eneste ...	1
Synes ikke det fungerer fordi ...	
At man ikke kan garantere en maksimumandel af etniske minoritetsbørn (evt. reservere pladser til majoritetsbørn) eller ekstra ressourcer = det er ikke trygt for majoritetsforældrene	7
Tror ikke på frit valg (det flytter ikke nok)	6
Der følger ikke nok ekstra ressourcer med/Pædagogerne er ikke kvalificerede til det	6
Der bliver taget for meget hensyn til minoriteternes religiøse krav/	5
De danske børn bliver glemt	5
Vil ikke vælge en institution med mange børn med anden etnisk herkomst/For mange minoritetsbørn præger majoritetsbørnene i en uheldig retning (imod danske kulturelle normer)	5
Det virker ikke i praksis pga. mangel på pladser/Der er så lange ventelister at det frie valg i forvejen er begrænset	4
Kontakten mellem majoritetsbørn og minoritetsbørn er sporadisk selvom de er i samme institution /Det virker ikke i praksis	3
Det afgørende er ikke procenten, men personalets indstilling og kvalifikationer	2
Vanskeligt/umuligt at gennemføre i socialt belastede områder	2
Det gør at mit barn kommer længere ned på ventelisten	2
Kommunen bør nedtone mangfoldighedsretorikken og i stedet slå på at brobyggerinstitutionerne stadig er danske institutioner	2
Man bør også fokusere på de institutioner der har et stort flertal af majoritetsbørn/forkert at kun at målrette det til de etniske minoriteter (= misforståelse af projektet)	2
Det er et socialt eksperiment; det koster for meget	1
Det bliver ikke fulgt op af indsats mod sociale problemer i lokalmiljøet	1
I alt negative svar	48
Der er for lidt information når man søger plads	4
Ved ikke – har ikke hørt om det	5
Svaret er svært at fortolke	2
I alt andre svar	107
Svar på spørgsmålet i alt	107

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste, EVA 2008.

Interview med forældre i brobyggerinstitutioner

Der er gennemført interview med en dansk mor, en palæstinensisk mor og en somalisk mor i en brobyggerbørnehave hvor fordelingen af børn opgjort efter herkomst var ca. 50/50. Desuden er der gennemført interview med to mødre fra hhv. Libyen og Irak i en institution med ganske få majoritetsbørn. De var samstemmende meget glade for deres børnehaver og mente at deres håndtering af børnene og deres forskelligheder var et plus for deres børn.

Herudover viste det sig vanskeligt at spørge til projektet som sådan eller til integrationseffekten da forældrene ikke på samme måde som pædagogerne oplever en udvikling over årene.

Alle tre mødre i institutionen med 50/50-fordelingen havde gode erfaringer med at deres børn legede med børn af anden etnisk herkomst, men de kunne jo af gode grunde ikke udtale sig om hvordan det ville have været hvis den etniske sammensætning i børnehaven havde været en anden. Samtlige minoritetsforældre i undersøgelsen har dog lagt meget vægt på at det var vigtigt for dem at deres børn gik i børnehaver med majoritetsbørn og derigennem lærte dansk kultur at kende. Det gjaldt også for forældrene i den institution hvor der kun var enkelte majoritetsbørn – forældrene mente at børnene nok skulle møde hinanden under alle omstændigheder – i nærmiljøet, til sport osv. Næsten alle de interviewede mødre med minoritetsbaggrund har været højtuddannede, hvilket formentlig afspejler at det er dem der har overskud til og interesse for at møde op og give deres besyv med.

En dansk mor i en brobyggerinstitution giver et fint indtryk af den situation hun stod i, da hun skulle vælge børnehaver:

Og så noterede jeg mig godt at det var en børnehaver med rigtig mange etniske børn, og det var en af de ting jeg tog op. Altså, jeg spurgte til det. Vi kom fra Kolding, og der var altså udelukkende dansk børnehaver. Så mit billede var alt det man læser i aviserne. At "åh, bander og sådan noget," altså jeg havde alle skræmmebillederne og fordommene med. Og det spurgte jeg meget om inden vi startede. Altså: 'hvad gør I?' og: 'Er det et problem?' Og det sagde de så, at det var det ikke, og det kunne jeg heller ikke se det var. Så var jeg hernede nogle dage, og det så det ikke ud som om, og jeg vidste heller ikke helt præcis hvad problemet i så fald skulle være. Så egentlig, jeg tror det tog en uge. Så havde vi glemt at det var ... og så kommer der de billeder op med "ja til mangfoldighed" og det der, og det kunne man jo kun skrive under på at selvfølgelig skal der være mangfoldighed. Så der går ikke ret lang tid før at så er det bare børn og legekammerater. Så er det ikke et problem. De eneste gange jeg synes der har været noget ... til forældremøder, så ... får man en fornemmelse af at de etniske børns forældre ... at der er et eller andet ... jeg tror det er en sproglig barriere. Og det skal man sådan lige arbejde lidt med ... jeg kan godt lide at snakke med folk, så har jeg gjort lidt mere ud af at komme til at snakke med dem. Der kan man godt indimellem tænke, bare som almindeligt menneske, er de nu med? Er de nu enige? Og lederen her gør meget ud af at stille krav og gøre det meget tydeligt hvad hun forventer af forældrene. Hvor man indimellem tænker: Okay, det er nok fordi der er nogle etniske børn at hun er nødt til at sige de ting på den måde. Så det er det eneste. Ellers er det virkelig, virkelig ikke noget vi tænker over. Og i forhold til integration så er jeg glad for nu, så er jeg glad for at han kommer hjem og fortæller om Ahmed og Mammad. At det er fuldstændig naturligt. Så det synes jeg er et stort plus.

Interviewer: Du valgte altså børnehaven af andre grunde først, og så tog du ligesom det med?

Ja (...), og når vi så havde snakket om det så tog jeg det med som et plus at det var mangfoldigt fordi vi er Nørrebroere, og sådan ser det ud ... og det skal man lære at forholde sig til.

8 Kommunikationstiltag – indflydelse på forældrevalg?

Et evalueringsspørgsmål lyder:

Har de kommunikationstiltag der er gennemført som led i Mangfoldighed i Dagtilbud, haft indflydelse på forældrenes valg af dagtilbud?

Det har vi forsøgt at afdække gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre der p.t. har børn på venteliste til en af kommunens institutioner. Vi har spurgt forældre hvis barn er skrevet op til en brobyggerinstitution, og forældre hvis barn ikke er. Derudover inddrager vi resultaterne fra en tilsvarende undersøgelse, gennemført af Catinét i foråret 2008, der spurgte minoritetsforældre om valg af sprogplads.

8.1 Resume af kapitlets resultater

Hvis man helt snævert ser på om forældrene på venteliste til daginstitution har opdaget at der er noget der hedder brobygger- og sprogpladsinstitutioner, gælder det kun et mindretal, og i den forstand er budskabet ikke kommet godt ud. Men det er ikke nødvendigt for projektets succes at forældrene nødvendigvis er klare over at daginstitutionen har sådan en etiket på sig, hvis de blot vælger den af andre grunde. Set i det perspektiv er det et vigtigt resultat af undersøgelsen, at 38 % af de forældre der har skrevet deres barn op til en brobyggerinstitution angiver en eksplicit interesse i at deres børn skal møde tosprogede børn og/eller gå i en institution med fokus på interkulturel pædagogik. De er altså bevidste om institutionens særlige børnesammensætning, og vælger den som noget positivt. De øvrige nævner praktiske årsager, eller angiver at de bare godt kan lide den pågældende institution. Forældrenes ønsker til den institution de gerne vil vælge til deres barn, viser at de centrale parametre er beliggenhed og et kompetent og engageret personale. Nogle af de institutioner der har haft succes med at tiltrække flere majoritetsforældre har netop gjort det ved at have en meget synlig pædagogisk satsning fx på motorik eller kreative aktiviteter og formidle den aktivt i virksomhedsplaner og på deres hjemmeside osv. Så her er kommunikationen altså lykkedes.

63 % af de forældre der havde et barn skrevet op til en daginstitution i marts 2008, og som var berettiget til en sprogplads, havde ikke hørt om sprogpladser da de skrev deres børn op til daginstitution. Pædagogerne møder også mange der ikke har hørt om ordningen før de begynder i institutionen. I øvrigt mener pædagogerne at mange sprogpladser aldrig vil blive søgt, uanset hvor meget man informerer, på grund af deres geografiske beliggenhed.

En spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste om valg af brobyggerinstitution fra efteråret 2008 viser at 64 % forældrene ikke havde hørt om brobyggerinstitutioner da de fik spørgeskemaet, og yderligere 10 % svarede at de ikke havde hørt om dem dengang de skrev deres barn op.

Spørger man de forældre der *ikke* vil vælge en brobyggerinstitution, er ca. 2/3 af de begrundelser de giver, rent praktiske, mens 1/3 handler om at de ikke ønsker at deres barn skal gå i en institution med overvægt af tosprogede børn.

Dette viser at der ikke nødvendigvis blandt de forældre der vælger brobyggerinstitution, er nogen meget høj bevidsthed om mangfoldighedsprojektet. Men dette er for så vidt heller ikke nødvendigt for projektets succes, hvor målet også har været at gøre brobyggerinstitutionerne attraktive for majoritetsforældrene i det hele taget. Og forældrenes ønsker til den institution de gerne vil vælge til deres barn, afspejler også at dette er det centrale parameter hvis man skal "flytte" dem.

8.2 Fakta – hvad er der gjort?

Mangfoldighedsprojektet har haft en kommunikationsstrategi med blandt andet følgende målgrupper og indsatsområder:

Information til forældre tilhørende etniske minoritetsgrupper

- Ifølge kommunens oplæg har sundhedsplejersken løbende skullet informere forældrene om sprogordningerne samt udlevere en pjece om sproglig udvikling. Hvis forældrene ikke har været dansktalende, har der skullet deltage en tolk ved hjemmebesøgene.
- Pladsanvisningen har aktivt skullet informere forældre til børn med andet modersmål end dansk om sprogordningerne og om hvilke institutioner der har sprogpladser, samt henvise til en pjece og institutionernes beskrivelse på internettet.
- Trykning af informationspjece- og folder oversat til relevante sprog.
- Afholdelse af informationsmøder i de berørte bydele
- Informationskampagne (annoncer i lokalaviser, opslag i daginstitutioner og på kommunens plakatsøjler).
- Institutionerne har skullet gøre opmærksom på at de har en sprogordning, i deres årsplan og på kommunens hjemmeside.
- Det har skullet fremgå af institutionslisten hvilke institutioner der har sprogordninger.
- Der har skullet udarbejdes særligt informationsmateriale om udflytterbørnehaver på flere sprog til forældre tilhørende etniske minoritetsgrupper.

Information til etnisk danske børn

- Information om fordelingspolitikken på hjemmesiden www.kk.dk.
- Afholdelse af årlig kampagne (annoncer i lokalaviser og på plakatsøjler) hvor daginstitutioner med høj andel af minoritetsbørn profileres.
- Institutionerne har skullet gøre opmærksom på deres profil i årsplanen og på kommunens hjemmeside.

Når disse ting er nævnt her, er det ikke fordi vi skal vurdere hvorvidt de enkelte led i planen er gennemført – det har vi ikke mulighed for – men for at skitsere størrelsesordenen af indsatsen. Den er relevant at kende til når man skal vurdere forældrenes udsagn.

8.3 Valg af sprogplads

En undersøgelse kommunen fik gennemført i foråret 2008⁴ viste at 63 % af de forældre der havde et barn skrevet op til daginstitution, og som var berettiget til en sprogplads, ikke havde hørt om ordningen.

8.3.1 Forældrenes oplevelse

En interviewet forælder med barn i sprogplads erklærer at hun kun har hørt om sprogpladser fra en bekendt. Hun siger at hun aldrig, til trods for at hun har fire børn mellem to og syv år, har hørt om sprogpladser fra sundhedsplejerske eller anden kommunal instans. Hun taler meget lidt dansk (hun er interviewet med tolk). Hun gør også opmærksom på at mange forældre ikke kan læse, så skriftlig information er ikke nok:

Jeg tror ikke alle har hørt om det. Jeg har hørt om sprogplads fra nogle venner. Det vil sige, jeg var ikke godt informeret fra den første børnehave min datter gik i. Der er også mange der ikke kan læse. Jeg tror ikke det er lykkedes at informere alle.

⁴ "Telefonundersøgelse om brug af sprogpladser i daginstitutioner i Københavns Kommune", konsulentfirmaet Catinét, marts 2008

Interviewer: Får man noget at vide på pladsanvisningen?

Nej, det er måske forskelligt, men jeg blev ikke informeret om det.

Interviewer: Af sundhedsplejersken?

Hvis man spørger, ja. Fordi hun har mange ting at tænke på, sundhedsplejersken. Hun skal blive færdig her og skal videre. Jeg har også tre ældre børn, og jeg har ikke hørt om det. Der er mange der ikke ved hvad en sprogplads er.

Andre af de i øvrigt få interviewede sprogpladsforældre med vestlig baggrund har hørt om sprogpladser på pladsanvisningen, men kun fordi de selv spurgte om det.

8.3.2 Pædagogernes oplevelse

De fleste af de interviewede sprogpladspædagoger mener ikke at forældrene har hørt om sprogpladser før de begynder i institutionen (eller evt. kommer på besøg) – medmindre de hører til de mere ressourcestærke som opsøger information, fx på nettet, og finder ud af at de kan bruge en sprogplads til at hoppe ventelisten over. En pædagog siger at institutionerne har fået "en masse fine foldere" til uddeling, men påpeger at de tosprogede børns forældre typisk ikke kommer på besøg før de skriver børnene op, så hun mener ikke at det dér indsatsen skal lægges. Nogle sprogpladsinstitutioner ligger i områder hvor de på grund af deres beliggenhed oplever det som helt urealistisk at minoritetsforældre fra den egentlige målgruppe (ikke-vestlige kulturer) skulle kunne tiltrækkes til deres institution. Her mener de altså ikke at en nok så stor informationsindsats ville kunne gøre nogen forskel.

8.4 Valg af brobyggerinstitution – spørgeskemaundersøgelse

Vi har gennemført en spørgeskemaundersøgelse hvor et brev med link til et elektronisk spørgeskema er sendt ud til forældrene til 674 børn på venteliste til enten brobygger- eller sprogpladsinstitutioner (ikke nødvendigvis til en sprogplads – sprogpladsinstitutionerne tjener her kun til at repræsentere "ikke-brobyggerinstitutioner"). I alt 307 forældre har besvaret skemaet, hvilket giver en svarprocent på 45,5. 141 af besvarelsene er fra forældre hvis børn står på venteliste til en brobyggerinstitution som første prioritet, og 166 står på venteliste til en sprogpladsinstitution som første prioritet. 136 af forældrene har skrevet deres barn op til en institution på Nørrebro, 66 til en i Brønshøj, 47 i Valby, 21 på Amager og 11 i Nordvestkvarteret. Dertil kommer enkelte i andre distrikter. 80 % af fædre og 87 % af mødre er født i Danmark.

Undersøgelsen har en social bias, idet der blandt svarpersonerne kun er 2 % der har en folkeskoleuddannelse som deres højeste fuldførte uddannelse, og 72 % der har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. De tilsvarende tal for Københavns Kommune, gældende for personer mellem 20 og 44 år i 2008 (svarende til den typiske småbørnsforældrealder), er hhv. 17 % og 35 %. Svarpersonerne er altså gennemsnitligt væsentligt højere uddannet end kommunens unge mennesker som helhed.

8.4.1 Kendskab

Af de 307 svarpersoner kunne 293 bekræfte at de havde et barn på venteliste. Disse blev spurgt om de havde et eller flere børn skrevet op til en brobyggerinstitution. Hertil svarede 15 % ja, 21 % nej, og 64 % svarede "Det ved jeg ikke – jeg har aldrig hørt om brobyggerinstitutioner". Blandt de 21 % der har svaret nej, har halvdelen desuden begrundet det med at de ikke havde hørt om brobyggerinstitutioner da de skrev deres barn op. Der kan altså godt lægges ca. 10 % til de 64 % hvis vi skal fastlægge hvor mange der ikke kender projektet når de vælger institution til deres barn.

Andelen af svarpersoner der slet ikke kender til brobyggerinstitutioner, svarer altså påfaldende nøjagtigt til Catinés resultat for sprogpladsinstitutionerne, og man må konkludere at der er et stykke vej før alle forældre der skriver deres barn op til institution i kommunen, har hørt om muligheden for at vælge disse særlige institutioner – i hvert fald så de kan huske det.

Dette er i sig selv ikke afgørende for projektet som sådan, da det er lige så godt hvis forældrene vælger institutionerne uden at vide at de har en særlig betegnelse, men det siger alligevel noget om informationsindsatsens effekt.

8.4.2 Informationskilder

De 107 forældre der godt vidste hvad brobyggerinstitutioner var da de fik spørgeskemaet, er blevet spurgt om hvor de første gang hørte om den slags daginstitutioner, og 85 har svaret.

Tabel 13

Hvordan hørte du første gang om brobyggerinstitutioner?

	Antal	Procent
Da jeg besøgte institutionen inden jeg besluttede mig for hvor mit barn skulle skrives op	12	14 %
I institutionen hvor ældre søskende går	10	12 %
Sundhedsplejersken omtalte det på hjemmebesøg hos os/gav folder	9	11 %
På Københavns Kommunes hjemmeside	8	9 %
Da jeg fik brevet om denne undersøgelse	7	8 %
Omtale i medierne	6	7 %
Da jeg kontaktede pladsanvisningen for at skrive mit barn op til vuggestue	4	5 %
Fra kolleger, familie eller bekendte	3	4 %
På institutionens egen hjemmeside	2	2 %
I dagplejen/vuggestuen	2	2 %
Har aldrig hørt om dem	2	2 %
I institutionen	2	2 %
I listen med oversigt over alle institutioner	2	2 %
Borgerservice	1	1 %
Da jeg kontaktede pladsanvisningen for at skrive mit barn op til børnehave	1	1 %
Fik brev	1	1 %
I brochure om opskrivning	1	1 %
Det var eneste mulighed for plads	1	1 %
Andet	5	6 %
Ved ikke	6	7 %
Antal svar	85	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste, EVA 2008.

Det fremgår af tabellen at de hyppigste informationskilder er tilfældige, forstået på den måde at forælderen har været i kontakt med en institution – for at besøge den (14 %) eller fordi en ældre søsken går der (12 %) – og så har han eller hun fået at vide at institutionen var en brobyggerinstitution. Ser man på de informationskanaler som, ud over institutionerne selv, har været bevidst anvendt i projektets kommunikationsstrategi, slår de svagt igennem: sundhedsplejerskerne – 11 %, kommunens hjemmeside – 9 %, pladsanvisningen – 5 % osv.

8.4.3 Grunde til ikke at vælge brobyggerinstitution

De 21 % af forældrene (62 i alt) der har svaret at de ikke har valgt en brobyggerinstitution, er blevet spurgt om grundene til det. (De grå linjer markerer svar der går direkte på at man ikke ønsker en institution med en overvægt af tosprogede børn.)

Tabel 14**Grunde til ikke at vælge brobyggerinstitution – flere svarmuligheder**

	Antal	Procent
Jeg havde ikke hørt om brobyggerinstitutioner da jeg skrev mit barn op	26	42 %
Jeg var nervøs for at mit barns sprog ikke i samme grad ville blive udviklet i en brobyggerinstitution	13	21 %
Mit barn har søskende/anden familie i en anden daginstitution som ikke er brobyggerinstitution.	12	19 %
Andre kriterier var vigtigere/kunne bare bedre lide en institution der ikke var brobyggerinstitution	9	15 %
Jeg var nervøs for om personalet i institutionen har det samme overskud som i en institution med færre tosprogede	7	11 %
Ønsker ikke at flertallet af børn skal være minoritetsbørn/har dårlige erfaringer med institution med mange minoritetsbørn	6	10 %
Jeg var nervøs for at mit barn ville kunne føle sig udenfor i en daginstitution hvor flertallet af børnene er tosprogede	5	8 %
En anden institution lå nærmere	5	8 %
Det var tilfældigt	3	5 %
Jeg var bange for at det kom til at betyde at mit barn ville blive behandlet anderledes end de andre børn	2	3 %
Tilbuddet om brobyggerinstitution var svært at forstå	1	2 %
Ville hellere stå på "garantiliste"	1	2 %
Vidste ikke at det var relevant, ville måske have overvejet det	1	2 %
Antal svar	91	147 %
Antal svarpersoner	62	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste, EVA 2008.

Tabellen viser at 42 % af de 62 forældre der ikke har valgt en brobyggerinstitution, siger at de ikke har gjort det fordi de ikke havde hørt om muligheden da de skrev deres barn op. 19 % har et ældre barn eller anden familie i en anden institution, 15 % siger der var andre ting der var vigtigere (institutionens pædagogiske linje, åbningstider osv., eller de kunne bare bedre lide et andet sted), 8 % siger at en anden institution lå nærmere, og 5 % at det var tilfældigt. Disse begrundelser udgør ca. halvdelen af svarene og handler alle om noget andet end mangfoldighedsprojektet. Den sidste tredjedel – markeret med gråt – er alle begrundelser der handler direkte om at svarpersonen ikke har ønsket sit barn i en institution med en overvægt af tosprogede/minoritetsbørn. Således var fx 21 % nervøse for om det ville kunne gå ud over deres barns sprogudvikling.

8.4.4 Grunde til at vælge brobyggerinstitution

De 15 % af forældrene der har valgt brobyggerinstitution – 45 i alt – har svaret på hvorfor de har gjort det. De grå linjer markerer at man positivt har valgt at barnet skal gå sammen med tosprogede børn.

Tabel 15**Grunde til at vælge brobyggerinstitution – flere svarmuligheder**

	Antal	Procent
Institutionen har et godt ry/jeg havde fået den anbefalet/har haft barn der før	21	47 %
Jeg var ikke klar over at det var en brobyggerinstitution da jeg skrev mit barn op	15	33 %
Jeg ville gerne have at mit barn skal møde tosprogede børn	15	33 %
Det er den nærmeste institution i forhold til hvor vi bor	14	31 %
Jeg har i forvejen et barn i institutionen	14	31 %

Fortsættes næste side...

	Antal	Procent
Jeg syntes det lød som en god ide med en institution med en mere ligelig fordeling af tosprogede børn og børn med dansk som modersmål	9	20 %
Det var det eneste sted hvor vi kunne regne med at få plads	8	18 %
Jeg syntes det lød godt med de ekstra ressourcer institutionen får	6	13 %
Jeg syntes det lød godt at institutionen fokuserer på interkulturel pædagogik	6	13 %
Det var bare det bedste sted efter min mening (efter andre kriterier)	2	4 %
Valgte ikke ud fra at det var en brobyggerinstitution, men det er positivt	2	4 %
Antal svar	112	249 %
Antal svarpersoner	45	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste, EVA 2008.

Tabel 15 viser hvorfor de 45 der har valgt brobyggerinstitution, har gjort det. Et nærmere kig på besvarelserne (der ikke kan udledes af denne tabel) viser at 38 % af svarpersonerne har angivet en eller flere af de projektrelevante begrundelser (markeret med gråt) – forældrene vil gerne have at deres barn møder tosprogede børn, at der praktiseres interkulturel pædagogik osv. 47 % har bare på forhånd haft en viden om eller fornemmelse af at det var en god institution, hvilket også kan siges at være positivt på den måde, at de i hvert fald ikke er blevet afskrækket af at institutionen har et flertal af minoritetsbørn. 31 % har valgt institutionen fordi den var den nærmeste. (Forældrene har kunnet angive flere begrundelser.)

Dette viser at der ikke nødvendigvis hos samtlige de forældre der vælger brobyggerinstitution, er nogen meget høj bevidsthed om mangfoldighedsprojektet eller præferencer i retning af en institution med en bestemt fordeling efter etnisk herkomst. Men for 38 % har det trods alt haft en betydning. Det er for så vidt heller ikke en betingelse for projektets succes, hvor målet også har været at gøre brobyggerinstitutionerne attraktive for majoritetsforældrene i det hele taget.

Forældrene er også blevet spurgt om de ville have søgt en brobyggerinstitution hvis de havde hørt om dem da de skrev deres barn op. Det svarer 10 % "ja" til, 62 % svarer "måske" og 27 % svarer "nej". Alle dem der har svaret "måske" – 142 i alt – er så blevet spurgt hvad der skulle til for at de ville vælge en brobyggerinstitution. Der er svaret i fri tekst, men samlet i kategorier fordeler svarene sig som vist i [tabel 20] (hver besvarelse kan have haft flere punkter):

Tabel 16

Hvad skulle der til for at du ville skrive dit barn op til en brobyggerinstitution? (Forældre på venteliste til brobygger- eller ikke-brobyggerinstitutioner)

	Antal svar
Faktorer der vedrører fokuspunkter i projektet	
At fordelingen mellem de etniske grupper er ligelig/Der må ikke være for mange børn med ikke-dansk baggrund (et garanteret maks.-antal)/et minimum af danske børn/der skal være flest børn med dansk baggrund ⁵	18
En større viden om hvad brobyggerinstitutioner er	18
At der er ekstra ressourcer (pædagoger) fordi det er der brug for hvis der er mange børn med ikke-dansk baggrund/at der også er ressourcer til at tage sig af de "almindelige" børn	11
At man er ekstra opmærksom på børnenes sproglige udvikling/at man sikrer at det ikke går ud over børnenes sproglige udvikling	9
At der er børn med forskellig etnisk baggrund. En multikulturel institution vil være godt for mit barn/spændende pædagogiske tiltag i forhold til det multikulturelle	9

Fortsættes næste side...

⁵ De der har sat tal på fordelingen, mener jævnt fordelt at 10-50 % børn med ikke-dansk baggrund er passende bør være maksimum.

	Antal svar
At der var flere pladser	1
Bedre integration	1
Mit barn er tosproget. Jeg ville være nervøs for om mit barn fik for mange sprog at forholde sig til	1
I alt	3
Andre faktorer	
At den ligger tæt på min bopæl/praktisk i forhold til arbejdsplads	36
At den har erfarent, stabilt, engageret, tillidsvækkende, kompetent, omsorgsfuldt og uddannet personale samt en god ledelse	29
At den har et godt ry/at jeg havde fået den anbefalet	15
At der er en god, stor legeplads/gode udendørsfaciliteter	13
En god og spændende pædagogisk profil/højt fagligt niveau	11
At de øvrige forhold i institutionen levede op til mine ønsker og mit barns behov	10
At det er en god institution	9
Ved ikke noget om konceptet/svært at svare på	9
Der er ikke noget der kunne få mig til at skrive mit barn op til en brobyggerinstitution	8
At der er gode, rummelige indendørs faciliteter	7
At der er en god stemning og atmosfære	7
At der er madordning/en god mad- og sukkerpolitik/økologisk mad/køkkenhjælp	7
Hvis mit barns søskende gik der i forvejen	7
At jeg føler mig tryk og føler at mit barn kan få en god hverdag i institutionen	6
At der er kortere venteliste	5
Mit førstehåndsindtryk af institutionen og pædagogerne/min mavefølelse	5
At åbningstiderne passer til mine behov	4
At børnene er ude/at de tager på ture	3
At der ikke er for mange socialt belastede børn	3
At den har værdier i overensstemmelse med mine egne	3
At det er en integreret institution	3
At det er en udflytterinstitution	2
En ekstra grundig beskrivelse af institutionen og hvordan den vil leve op til sin målsætning	2
At den samarbejder med mit barns vuggestue → så kender vi den, og mit barn vil kende nogle af de andre børn	2
At de voksne har det godt (ville se på institutionens APV)	1
At den har en professionel og tiltalende hjemmeside	1
At mit barn fik den opmærksomhed det kræver	1
At institutionen respekterer alle	1
At det er en lille institution	1
At der er en fornuftig forældregruppe	1
At der er tid til det enkelte barn	1
I alt	213

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre på venteliste, EVA 2008.

Som det fremgår af tabellen, nævner forældrene overvejende faktorer der ikke decideret har noget med integration at gøre, når de skal pege på hvad de ville lægge vægt hvis de skulle vælge en brobyggerinstitution. Dette harmonerer meget godt med pædagogernes erfaringer og med det andet "ben" i mangfoldighedsprojektet: Majoritetsforældrene tiltrækkes ikke af børnesammensætningen i sig selv, men af en profileret pædagogik med kreative og motoriske aktiviteter, god information på institutionens hjemmeside osv.

9 Skolevalg

Sådan som evalueringen er designet, har det været svært at indfange baggrunden for forældrenes skolevalg. Spørgeskemaundersøgelsen med forældre har henvendt sig til forældre på venteliste, dvs. med ganske små børn, og de få forældre det er lykkedes at få til at deltage i interview, har ikke gjort sig tanker om det, i hvert fald ikke begrundet i institutionens eller de mulige skolers etniske sammensætning.

De interviewede pædagogerne mener ikke at de har nogen særlig indsigt i forældrenes skolevalg eller de begrundelser forældrene måtte have for dette, og de interviewede forældre har ikke koblet institutionsvalget (der oftest er begrundet af helt andre ting der ikke har med mangfoldighedsprojektet at gøre) og skolevalget.

Kun på Bispebjerg gav pædagogerne udtryk for at det var et problem at forældre med minoritetsbaggrund med sproglads ikke kunne få plads på den skole som de andre børn i børnehaven typisk kom på, og som de gerne ville have fordi der netop ikke var så mange minoritetsbørn.

Jeg synes det er en god ide at blande børnene. Men jeg synes det er tåbeligt hvis man ikke kan få dem ind på de skoler hvor vores andre børn kommer ind [her henviser hun til de majoritetsbørn i institutionen som hører under et andet skoledistrikt pga. deres bopælsadresse]. Det synes jeg personligt er enormt frustrerende. Det er frustrerende at skoledistrikterne er lavet sådan ... Vi synes jo det var naturligt at de skulle følges.

– Pædagog i sprogpladsinstitution

På Nørrebro fortæller en pædagog at institutionen har en majoritetsforælder der har bedt om at få sit barn i klasse med en dreng med minoritetsbaggrund, og det mener hun er noget nyt. "Det de danske forældre er bange for, er den der ukendte horde. Hvis man kommer ind i en klasse hvor der kun sidder arabiske børn." En anden supplerer: "De tosprogede familier vil gerne blandes med de danske familier".

10 Skal Mangfoldighed i Dagtilbud fortsætte?

10.1 Resume af kapitlets resultater

Brobyggerinstitutionerne er markant mere stemt for at Mangfoldighed i Dagtilbud skal fortsætte end sprogpladsinstitutionerne er. Der er ingen sammenhæng mellem holdningen til projektet og om institutionen har fået en ændret børnesammensætning. Nogle af dem der ikke har, mener fx at det netop derfor skal fortsætte, så det får tid til at slå igennem.

Der er også stor forskel på holdningen i distrikterne, hvor Valby, Nørrebro og Vanløse-Brønshøj er de mest positive, mens der på Amager og Bispebjerg er et flertal der ikke ønsker projektet fortsat. I disse distrikter er der kun sprogpladser.

10.2 Hvem er mest positive – eller negative?

Institutionerne er i spørgeskemaet blevet spurgt om de helt overordnet synes at projektet Mangfoldighed i Dagtilbud skal fortsætte. Det mener 55 % af dem der har svaret, at det skal. Igen er det interessant at se på forskelle mellem forskellige kategorier af institutioner:

Tabel 17

Synes I at projektet "Mangfoldighed i Dagtilbud" skal fortsætte? * Institutionstype

	Ja		Nej		I alt		
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	
Sprogplads- institutioner	Vuggestuer	3	27 %	8	73 %	11	100 %
	Børnehaver	7	54 %	6	46 %	13	100 %
	Integrerede inst.	10	53 %	9	47 %	19	100 %
	I alt	20	47 %	23	53 %	43	100 %
Brobygger- institutioner	Børnehaver	5	100 %	0	0 %	5	100 %
	Integrerede inst.	7	70 %	3	30 %	10	100 %
	I alt	12	80 %	3	20 %	15	100 %
I alt	32	55 %	26	45 %	58	100 %	

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Note: Hvor vi i resten af undersøgelsen har delt de integrerede institutioner i besvarelser vedr. 0-2-årige og 3-5-årige, er de samlet her som "Integrerede inst." To institutioner har dog svaret forskelligt på spørgsmålet for hhv. de små og de store børn, og i de tilfælde er begge besvarelser talt med under "Integrerede inst."

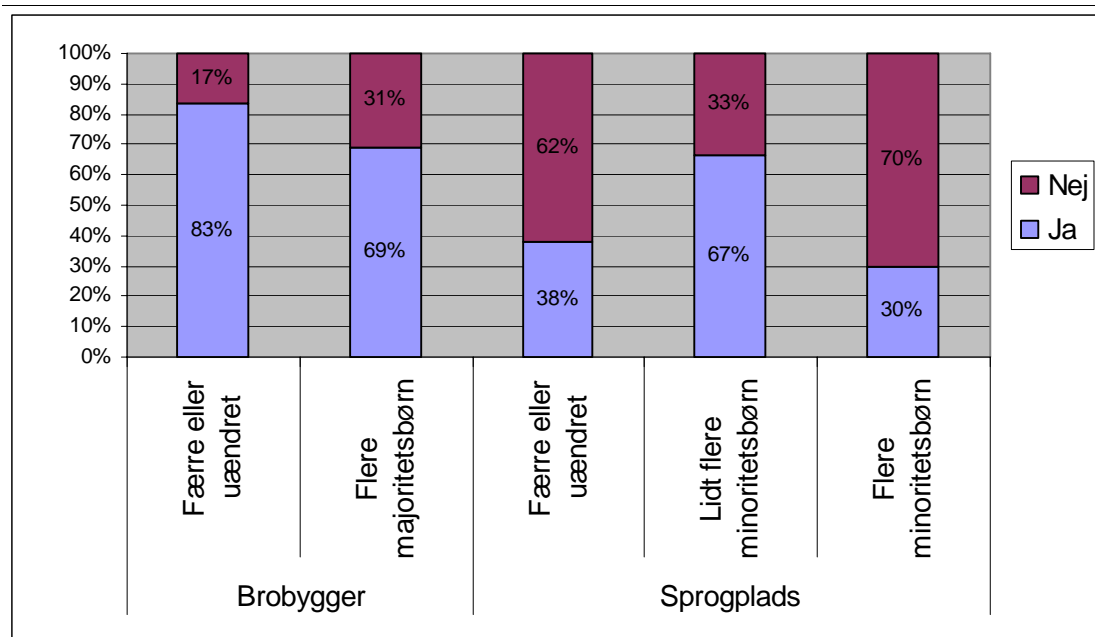
Tabel 17 viser at svarpersonerne fra brobyggerinstitutionerne er de mest positivt indstillede over for projektet, idet 100 % af børnehaverne og 70 % af de integrerede institutioner mener det bør fortsætte. Mindst begejstring ses hos sprogpladsvuggestuerne hvor kun 27 % mener projektet skal fortsætte, og i sprogpladsbørnehaverne og de integrerede institutioner hvor det gælder godt halvdelen.

Som det fremgår af nedenstående Figur 10 er der ingen sammenhæng mellem om institutionen har fået den tilsigtede ændring i andelen af børn med etnisk minoritetsbaggrund, og om den der har svaret på spørgeskemaet synes projektet skal fortsætte. Nogle af dem der ikke har, mener således at projektet netop har kørt i for kort tid til at man med rimelighed kan forvente de store

ændringer – og bruger det som argument for at det skal fortsætte. I det hele taget har svarpersonerne skrevet ret udførlige begrundelser for deres synspunkter, og de vil blive gennemgået nedenfor.

Figur 10

Synes I at projektet "Mangfoldighed i Dagtilbud" skal fortsætte? * Udvikling i andelen af børn med anden etnisk baggrund

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Figuren viser at en større andel af de brobyggerinstitutioner der i projektperioden har fået en mindre eller uændret del af majoritetsbørn, synes at projektet skal fortsætte, end dem der rent faktisk har fået flere som meningen var. I absolutte tal er det 5 ud af 6, mod 11 ud af 15, der synes det er en god idé. Blandt sprogpladsinstitutionerne er det især dem der har fået "lidt flere" minoritetsbørn, der mener at projektet skal fortsætte – 67 % eller 12 ud af 18. Den laveste tilslutning finder vi blandt dem der har fået 9-24 procentpoint flere minoritetsbørn. Blandt dem er det kun 30 % (3 ud af 10 institutioner) der mener projektet skal fortsætte. Igen kan forkerte kategoriseringer af børnene (indvandrere/efterkommere >> tosprogede) spille ind i det noget uklare resultat.

Endelig er der stor forskel distrikterne imellem:

Tabel 18

Synes I at projektet Mangfoldighed i Dagtilbud skal fortsætte? * Distrikter

	Ja		Nej		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Amager	1	25 %	3	75 %	4	100 %
Bispebjerg	2	40 %	3	60 %	5	100 %
Nørrebro	17	55 %	14	45 %	31	100 %
Valby	10	77 %	3	23 %	13	100 %
Vanløse-Brønshøj	9	50 %	9	50 %	18	100 %
I alt	39	55 %	32	45 %	71	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Tabel 18 viser at mangfoldighedsprojektets popularitet svinger meget bydelene imellem, i hvert fald hvis man spørger de pædagoger der har besvaret spørgeskemaet. På Amager er det således kun 25 % der mener projektet skal fortsætte, mens det er 77 % i Valby. Nørrebro og Vanløse-

Brønshøj ligger omkring gennemsnittet på 55 %, mens institutionerne på Bispebjerg er lidt mere forbeholdne.

Et nærmere kig på tallene viser at samtlige brobyggerinstitutioner der har svaret i Vanløse-Brønshøj og Valby mener at projektet skal fortsætte, mens kun hhv. 36 % og 67 % af sprogpladsinstitutionerne mener det samme. På Nørrebro er der ikke nævneværdig forskel. I de to bydele hvor der er størst forbehold, er der meget få og kun sprogpladsinstitutioner.

10.3 Institutionernes synspunkter begrundet

Hvis man ser på resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt institutionerne, er sprogpladspædagogerne generelt ikke så begejstrede for projektet som brobyggerinstitutionernes pædagoger er. Under halvdelen af svarpersonerne mener at projektet bør fortsætte, og blandt dem der har begrundet deres svar, er det hyppigste argument at projektet ikke har formået at få markant flere børn fra etniske minoriteter ind i projektinstitutionerne, og hvis der er kommet børn ind på sprogpladserne, er det ikke børn fra målgruppen. 17 af institutionerne giver svar i denne retning. Seks svarpersoner peger på at selve sprogpladsbegrebet virker stigmatiserende, og fem er ikke tilfredse med de kurser der er afholdt. Samtidig er der dog et tilsvarende antal der mener at det har været et godt og relevant projekt, som har været glade for kurserne og mener at det har haft en effekt.

I Tabel 19 vises de synspunkter om projektet som sådan som der er givet udtryk for i spørgeskemaundersøgelsen blandt institutionerne, da der heri ligger mange interessante vinkler på projektet. I kolonnerne er angivet hvor mange der har anført det pågældende synspunkt. Argumenter for "hvorfor ikke" og andre kritiske bemærkninger er markeret med gråt.

Tabel 19

Hvis I synes projektet skal fortsætte – hvorfor? Hvis ikke – hvorfor ikke?

	Sprogplads	Brobygger
Mangfoldighed og gensidig integration er vigtigt		
Ja, fordi indsigt i/kendskab til/forståelse og respekt for hinandens baggrund er vigtige i et mangfoldigt/multikulturelt samfund – for både børn og pædagoger.	8	6
Undervisning/kurser/projekterne		
Ja, fordi undervisningen i sprogtilegnelse og andre kurser har været god(e)	5	
Ja, fordi de etablerede projekter har været spændende	2	2
Ja, projektets fokus på sprogudvikling er positivt og har gavnet vores børn	4	2
Kurserne har ikke levet op til forventningerne og har ikke været relevante	5	
Ressourcer		
Ja, men der mangler ressourcer (økonomi, tid, pædagoger)	5	3
Vi har været glade for de ressourcer vi har fået i forbindelse med projektet		3
Nej, ressourcerne brugt i projektet skulle hellere bruges på flere grundressourcer til alle institutioner (fx flere pædagoger i hverdagen)	4	1
Ressourcerne brugt i projektet skulle hellere bruges på de institutioner, der har særligt brug for det.	3	
Fordelingen af børnene – frivillighed/tvang, særbehandling		
Ja, fordi det er en god måde at forebygge ghettodannelse på (ved en bedre fordeling)	3	2
Frivillighedsprincippet skal fastholdes	2	2
Ja, men det skal være muligt at afvige fra ventelisterne for at få en bedre fordeling, der skal lægges større pres på familierne, og pladsanvisningen skal hjælpe med at sikre at vi får nok danske børn/ikke har "tomme" sprogpladser	5	6
Ja, fordi vi har fået flere majoritetsbørn/minoritetsbørn	2	3
Ja, men god integration tager tid – det er først nu vi begynder at se resultater (flere danske børn i brobyggerinstitutionerne og flere på venteliste til sprogplads)	2	3
Projektet lægger op til at minoritetsbørn og -forældre stigmatiseres/"vores" forældre føler sig stigmatiserede (de vil gerne betragtes som "normale", ikke som specielle).	6	3

Fortsættes næste side...

Projektet har ikke ændret noget/er ikke relevant

Nej, vi havde i forvejen fokus på mangfoldighed og har arbejdet bevidst med sprogudvikling længe før projektets start	2	1
Sprogpladserne bruges forkert/bruges ikke/bruges ikke af målgruppen (fx fordi pladserne bruges af de børn der går i institutionen i forvejen, eller fordi vi geografisk ligger for langt væk i forhold til hvor forældre i målgruppen bor)	11	
Nej, projektet har ikke ændret noget, vi har ikke fået flere minoritetsbørn	6	
Sprogpladser virker ikke relevante for vuggestuebørn	2	
Sprogpladser virker ikke relevante for udflytterbørnehaver, da de tosprogede forældre ikke forstår konceptet	2	

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008.

Appendiks A

Oversigt over nøgletal

Definitioner:

- 1 **Brobygger – Færre eller uændret:** Brobyggerinstitutioner der har ingen eller en lille ændring, eller ligefrem flere minoritetsbørn (15 procentpoint færre – 1 procentpoint flere)
- 2 **Brobygger – Flere majoritetsbørn:** Brobyggerinstitutioner der har fået en mindre andel minoritetsbørn (9 -18 procentpoint)
- 3 **Sprogplads – Færre eller uændret:** Sprogpladsinstitutioner der har fået færre minoritetsbørn (18 procentpoint færre – 1 procentpoint flere)
- 4 **Sprogplads – Lidt flere minoritetsbørn:** Sprogpladsinstitution der har fået 2-8 % flere minoritetsbørn
- 5 **Sprogplads: Flere minoritetsbørn:** Sprogpladsinstitution der har fået 9-24 % flere minoritetsbørn

Tabel 20

Oversigt over bydele, institutionstyper og udvikling i børnesammensætning

Distrikt:			Antal	Procent
Amager	Sprogplads	Lidt flere minoritetsbørn	4	100 %
Bispebjerg	Sprogplads	Færre eller uændret	3	60 %
		Lidt flere minoritetsbørn	1	20 %
		Flere minoritetsbørn	1	20 %
	Total	5	100 %	
Nørrebro	Brobygger	Færre eller uændret	5	15 %
		Flere majoritetsbørn	11	33 %
	Sprogplads	Færre eller uændret	7	21 %
		Lidt flere minoritetsbørn	4	12 %
		Flere minoritetsbørn	6	18 %
Total	33	100 %		
Valby	Brobygger	Færre eller uændret	1	7 %
		Flere majoritetsbørn	3	21 %
	Sprogplads	Færre eller uændret	4	29 %
		Lidt flere minoritetsbørn	5	36 %
		Flere minoritetsbørn	1	7 %

Fortsættes næste side...

... fortsat fra forrige side

		Total	14	100 %
Vanløse-Brønshøj	Brobygger	Færre eller uændret	2	11 %
		Flere majoritetsbørn	2	11 %
	Sprogplads	Færre eller uændret	7	37 %
		Lidt flere minoritetsbørn	6	32 %
		Flere minoritetsbørn	2	11 %
	Total			19

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008 og registerdata fra Københavns Kommune.
Note: I de integrerede institutioner kan vi ikke sondre mellem de 0-2-årige og de 3-6-årige når det gælder udviklingen i fordelingen af børn, så tallet afspejler udviklingen i hele institutionen

Tabel 21

Fordeling af institutioner i undersøgelsen

		Udvikling i fordelingen af børn i projektperioden	Vuggestue/ integreret 0-2 år	Børnehave/ integreret 3-6 år	I alt
Sprogplads- institutioner	Færre eller uændret		9	12	21
	Lidt flere minoritetsbørn		9	11	20
	Flere minoritetsbørn		5	5	10
	I alt		23	28	51
Brobygger- institutioner	Færre eller uændret		1	7	8
	Flere majoritetsbørn		7	9	16
	I alt		8	16	24
I alt			31	44	75

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt projektinstitutioner, EVA 2008 og registerdata fra Københavns Kommune.
Note: I de integrerede institutioner kan vi ikke sondre mellem de 0-2-årige og de 3-6-årige når det gælder udviklingen i fordelingen af børn, så tallet afspejler udviklingen i hele institutionen.

Det fremgår af tabellen Tabel 21 at sprogpladsinstitutionerne udgør to tredjedele af institutionerne i undersøgelsen (51 ud af 75). Næsten halvdelen af de medvirkende sprogpladsinstitutioner er vuggestuer (23 ud af 51), og 21 + 20 institutioner, svarende til 80 %, har haft en begrænset tilvækst af børn fra etniske minoriteter i projektperioden (mellem - 18 og + 8 procentpoint). For brobyggerinstitutionernes vedkommende kan man se at en tredjedel er vuggestuer (8 ud af 24), og at det også kun er en tredjedel der har haft en lille ændring i fordelingen af børnene. Således har 16 ud af 24 institutioner fået mellem 9 og 28 procentpoint flere majoritetsbørn.

Appendiks B

Anvendte dataindsamlingsmetoder i evalueringen

Nedenstående tabel viser de metoder til indsamling af data der indgår i det samlede design:

Tabel 22
Evalueringens dataindsamlingsmetoder

Undersøgelselementer	Bemærkninger
1. Registeranalyse af fordelingen af børn i institutionerne	Supplerende analyser af foreliggende data, fx af forskydninger over tid i den enkelte institution.
2. Spørgeskemaundersøgelse blandt etnisk danske forældre	Er gennemført blandt forældre hvis børn er skrevet op til en plads i enten brobyggerinstitutionerne eller institutioner med sprogpladser. Tilsvarende undersøgelse er tidligere gennemført af Catinét A/S blandt forældre til tosprogede.
3. Fokusgruppeinterview med forældre	Er desværre ikke blevet gennemført. I stedet er der foretaget enkeltinterview med forældre til både etnisk danske børn og tosprogede børn i begge typer institutioner (A og B).
4. Spørgeskemaundersøgelse blandt ansatte i institutionerne	Institutionerne har selv udpeget hvem der var den bedst egnede person til at besvare skemaet.
5. Fokusgruppeinterview med ansatte i institutionerne	Grupperne blev sammensat på tværs af institutionerne, men inden for de to institutionstyper (A og B).

Nedenfor beskrives de enkelte undersøgelselementer mere uddybende.

1. Registeranalyse af fordelingen af børn i institutionerne

Københavns Kommune har løbende registreret fordelingen af børn i kommunens institutioner. Forvaltningen har op til fire gange årligt lavet analyser af hvor stor en andel af de involverede projektinstitutioner der har en fordeling af etnisk danske børn og tosprogede børn der svarer til den gennemsnitlige fordeling af børn i institutionerne i den pågældende bydel. I registeranalysen udbygger EVA brugen af de foreliggende data med hensyn til at vurdere udviklingen i børnesammensætningen i projektbydelene i løbet af projektperioden. For en nærmere forklaring af analysen og behandling af data se kapitel 3.

2. Spørgeskemaundersøgelse blandt etnisk danske forældre

EVA har gennemført en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til etnisk danske børn der er skrevet op i brobyggerinstitutionerne eller i institutionerne med sprogpladser.

Undersøgelsen fokuserer på de samme temaer som den undersøgelse der blev gennemført blandt forældre til tosprogede børn af Catinét A/S i 2008. Det vil primært sige spørgsmål om information, kendskab til projektets muligheder og baggrund for valg af dagtilbud. Derudover indeholder spørgeskemaet spørgsmål om social baggrund. Til forskel fra Catinét's undersøgelse fokuseres der her på brobyggerinstitutionerne.

Spørgeskemaet er udarbejdet med inspiration fra Catinét's skema, samt viden om Københavns Kommunes kommunikationsstrategi i forhold til at formidle budskabet om brobyggerinstitutioner. EVA har pilottestet spørgeskemaet blandt fem forældre der enten har skrevet deres barn op til en brobygger- eller en sprogpladsinstitution.

Alle forældre der har skrevet deres barn op til en brobyggerinstitution er blevet udtrukket til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, hvorefter EVA har udtrukket en tilfældig stikprøve med ca. samme antal forældre blandt forældre der har deres barn skrevet op til en sprogpladsinstitution. Grunden til at spørgeskemaet også er udsendt til forældre der ikke har valgt at skrive deres barn op i en brobyggerinstitution, er at vi også har været interesserede i forældrenes grunde til netop ikke at vælge en sådan. Københavns Kommune har leveret navne og adresseoplysninger på de relevante forældre.

Spørgeskemaet er udsendt til forældrenes hjemmeadresse som et brev med et weblink og unikt password til skemaet. I brevet fremgår det at det er den forælder der har skrevet barnet op til venteliste til daginstitution, der skal udfylde skemaet. 14 dage efter udsendelse har EVA udsendt et rykkerbrev, for at minde respondenterne om at besvare skemaet.

Spørgeskemaet er udsendt til 674 forældre, hvoraf 307 forældre har besvaret det. Dette giver en svarprocent på 46 %. Den relativt lave svarprocent kan skyldes at motivationen for at besvare skemaet har været begrænset. Af undersøgelsen fremgår det at en stor andel af respondenterne ikke kender til projektet "Mangfoldighed i dagtilbud" og derved ikke ved hvad en brobyggerinstitution er. I nedenstående tabel ses resultatet af en bortfaldsanalyse, hvor andelen af: projekttyper, institutionstyper og bopælsbydele sammenlignes for bruttostikprøven og nettostikprøven.

Tabel 23
Sammenligning af brutto- og nettostikprøve i forhold til: projekttype, institutionstype og bopælsbydel

Karakteristika	Andel i bruttostikprøve i procent (n=674)	Andel i nettostikprøve i procent (n=307)
Projekttype		
Opskrevet til brobyggerinstitution	44 %	46 %
Opskrevet til sprogpladsinstitution	56 %	54 %
Institutionstype		
Opskrevet til vuggestue	57 %	62 %
Opskrevet til integreret institution	22 %	19 %
Opskrevet til børnehave	21 %	19 %
Bopælsbydel		
Bispebjerg	9 %	9 %
Brønshøj/Husum	19 %	19 %
Nørrebro	42 %	43 %
Amager	5 %	7 %
Valby	18 %	16 %
Andre	7 %	6 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt etnisk danske forældre 2008

Som det fremgår af tabellen, er der ikke store forskelle mellem andele i bruttostikprøven og andele i nettostikprøven. Største forskel findes blandt andele for institutionstyperne, hvor 62 % af forældrene i nettostikprøven har skrevet deres barn op til vuggestue, mod 57 % i bruttostikprøven. Ellers er der ikke forskelle der overstiger 3 %. Forskellene må anses for beskedne, og der er derfor ingen indikationer på skævt bortfald i nettostikprøven. Undersøgelsen har dog en væsentlig social bias, idet der blandt svarpersonerne kun er 2 % der har en folkeskoleuddannelse som deres højeste fuldførte uddannelse, og 72 % der har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. De tilsvarende tal for Københavns Kommune, gældende for personer mellem 20 og 44 år i 2008 (svarende til den typiske småbørnsforældrealder), er hhv. 17 % og 35 %. Svarpersonerne er altså gennemsnitligt væsentligt højere uddannet end kommunens unge mennesker som helhed. (Noget af forskellen skyldes at den forælder der har skrevet barnet op også er den højeste uddannede forældre. Hvis man ser på uddannelsesniveaet for den anden forælder er uddannelsesniveaet noget lavere, dog stadig højere end for kommunens 20-44-årige som helhed. Derudover er der tendens til at respondenter i spørgeskemaundersøgelser angiver deres uddannelsesniveau højere end det reelt er.) Trods denne skævhed og den relativt lave svarprocent vurderer EVA at dette ikke har afgørende konsekvenser for datakvaliteten.

3. Fokusgruppeinterview med forældre

Som supplement til de to spørgeskemaundersøgelser blandt forældre havde EVA planlagt at gennemføre seks fokusgruppeinterview med forældre fra udvalgte bydele. Fire af grupperne skulle så vidt muligt have været blandede med både forældre til etnisk danske børn og til tosprogede børn for at få en dynamisk udveksling af erfaringer og refleksioner. Her skulle to af grupperne have været sammensat af forældre fra brobyggerinstitutioner, mens de to andre grupper skulle have bestået af forældre fra institutioner med sprogpladser.

De resterende to fokusgrupper skulle sammensættes udelukkende af forældre til tosprogede børn så der blev en arabisk og en somalisk gruppe. Disse to interview skulle gennemføres med tolkning.

Da det har været særdeles vanskeligt at rekruttere forældre til de planlagte fokusgruppediskussioner, er der i stedet gennemført en række enkeltinterview (for uddybning af dette – se afsnit 11.2).

Alle interviewene er blevet gennemført med udgangspunkt i en spørgeguide som EVA havde udarbejdet på forhånd. EVA har samarbejdet med lektor ph.d. Jette Kofoed fra DPU om at opstille operationelle indikatorer på gensidig integration, fx børnenes kammeratskaber, udvikling af interkulturelle kompetencer mv., for at kvalificere belysningen af emnet. Jette Kofoed har interesseret sig for dette undersøgelsesfelt i sin forskning og sit aktuelle arbejde med at evaluere Københavnermodellen for Integration.

4. Spørgeskemaundersøgelse blandt ansatte i institutionerne

EVA har gennemført en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt ansatte i alle involverede projektinstitutioner. Spørgeskemaet indeholdt fælles spørgsmål og spørgsmål målrettet enten brobyggerinstitutioner eller sprogpladsinstitutioner. Spørgeskemaet fokuserede på de ansattes oplevelser og erfaringer med projektet og eventuelle forslag til videreudvikling af projektet.

EVA har pilottestet spørgeskemaet blandt 3 forskellige institutioner, 2 brobyggerinstitutioner og 1 sprogpladsinstitution. Herudover har Københavns Kommune givet sparring på skemaet.

Alle projektinstitutioner har pr. mail fået tilsendt et link og et unikt password til et webbaseret spørgeskema. Integreerede institutioner har modtaget to link, da de både skulle udfylde et skema for børnegruppen 0-2 år, samt børnegruppen 3-6 år. Det var begrundet i at EVA vurderede at projektet kan virke forskelligt alt afhængig af børnenes alder. Nogle få integreerede institutioner har kun besvaret et skema for hele børnegruppen. Én person fra hver institution har besvaret skemaet på vegne af hele institutionen. Institutionerne har selv udvalgt selv hvem der skulle besvare skemaet, fx den udpegede tovholder for projektet eller institutionslederen.

For at sikre en høj svarprocent har EVA også tilbudt institutionerne at udfylde skemaet i en papirudgave. 14 dage efter udsendelse har EVA udsendt en rykkermail, for at minde respondenterne om at besvare skemaet.

Der er udsendt 110 skemaer, hvoraf 75 er blevet besvaret. Dette giver en svarprocent på 68 %, hvilket vurderes som tilfredsstillende. Da nogle institutioner har sendt to svar, er der i alt 59 forskellige institutioner der har svaret, fordelt på 43 sprogpladsinstitutioner og 16 brobyggerinstitutioner. I nedenstående tabel ses resultatet af en bortfaldsanalyse, hvor andelen af: projekttyper, institutionstyper og bydele sammenlignes for populationen og besvarelser.

Tabel 24**Sammenligning af population og besvarelsene i forhold til: projekttype, institutionstype og bydel**

Karakteristika	Andel i population i procent (N=110)	Andel blandt besvarelsene i procent (N=75)
Projekttype		
Brobyggerinstitution	27 %	32 %
Sprogpladsinstitution	73 %	68 %
Institutionstype		
Vuggestue	12 %	17 %
Integreret 0-2 år	34 %	27 %
Integreret 3-6 år	34 %	27 %
Børnehave	20 %	28 %
Bydel		
Amager	7 %	5 %
Bispebjerg	7 %	7 %
Nørrebro	46 %	44 %
Valby	19 %	19 %
Vanløse-Brønshøj	21 %	25 %

Kilde: Spørgeskema blandt institutioner

Som det fremgår af tabellen, er der ikke store forskelle mellem andele i populationen og andele blandt besvarelsene. Dog lader det til at brobyggerinstitutionerne, vuggestuer og børnehaver er svagt overrepræsenteret. Forskellene anses dog for beskedne, og der er derfor ikke indikationer på et nævneværdigt skævt bortfald blandt besvarelsene. EVA vurderer således datakvaliteten som god.

5. Fokusgruppeinterview med ansatte i institutionerne

EVA havde planlagt fire fokusgruppeinterview med ansatte i involverede institutioner i udvalgte bydele. To af fokusgrupperne skulle sammensættes af ansatte fra brobyggerinstitutioner, mens de to andre grupper skulle bestå af ansatte fra institutioner med sprogpladser. Interviewene blev gennemført efter spørgeskemaundersøgelsen så resultaterne herfra kunne blive uddybet i interviewene. Deltagerne er blevet udvalgt blandt de personer som institutionerne har udpeget til at besvare spørgeskemaerne. Pga. manglende fremmøde blev der dog kun afholdt tre fokusgruppeinterview diskussioner suppleret med to enkeltinterview og en række samtaler med ledere i de institutioner hvor vi gennemførte forældreinterview (for uddybning af dette – se afsnittet herunder).

Fokusgruppeinterview**Tabel 25****Oversigt over fokusgruppeinterview og deltagere**

Distrikt	Antal interviewede (antal inviterede i parentes)			Bemærkninger	
	Pæd.	Minoritets- forældre	Majoritets- forældre		
Forældre					
Sprogplads	Nørrebro		1	0	Med tolk.
	Sundby	1	4	1	Enkeltinterview.
	Nørrebro	1	0	3	Enkeltinterview.

Fortsættes næste side...

... fortsat fra forrige side

	Distrikt	Antal interviewede (antal inviterede i parentes)			Bemærkninger
		Pæd.	Minoritets- forældre	Majoritets- forældre	
Brobygger	Nørrebro	1	0	0	Enkeltinterview.
	Nørrebro		2	1	Enkeltinterview
	Brønshøj	1	0	0	Enkeltinterview.
	Nørrebro	1	2	0	Enkeltinterview.
Pædagoger					
Sprogplads	Nørrebro	2 (13)			
	Nørrebro	1			Talt med leder i pauser mellem forældreinterview
	Vanløse- Brønshøj og Bispebjerg	4 (15)			De fire deltagere repræsenterede tre institutioner.
	Sundby	1			Talt med leder i pauser mellem forældreinterview
Brobygger	Nørrebro	3 +1 (15)			Tre i en fokusgruppe + et telefoninterview.
	Nørrebro	1			Talt med leder i pauser mellem forældreinterview
	Vanløse og Valby	1 (8)			Fokusgruppen aflyst pga. manglede tilmeldte. Et interview gennemført telefonisk.
	Brønshøj	1			Talt med leder i pauser mellem forældreinterview
I alt		20	9	4	

I forhold til det planlagte kan man se at der er interviewet ganske få forældre. Vi har, på baggrund af de ressourcer der er anvendt til at identificere, udpege, informere og opsøge forældrene – og med tanke på det udbytte de rent faktisk gennemførte interview har givet – valgt ikke at forsøge at få fat i flere. Det har været helt gennemgående for samtlige vi har talt med, at de har været glade for det tilbud deres børn får, men forældrene har ikke haft noget grundlag for at vurdere om deres børn leger mere eller mindre med børn af anden etnisk baggrund hvis de ikke havde gået i en projektbørnehave, ligesom de ikke har kunnet vurdere nogen udvikling over tid. Tilsvarende med hensyn til minoritetsbørnenes sproglige udvikling.

I spørgeskemaundersøgelsen til forældre på venteliste har vi derimod fået mange og meget udførlige kommentarer for og imod brobygger-ideen, og vi har derfor vurderet at disse har bidraget med mere information end yderligere interview vil kunne gøre.

Indsats for at rekruttere forældre til fokusgrupper

Der var planlagt fire fokusgruppeinterview for dansktalende forældre. For disse fire grupper gjaldt at der blev taget telefonisk kontakt til de institutioner hvor de pågældende forældre har deres børn. Institutionens leder blev i den forbindelse informeret om den planlagte fokusgruppe og spurgt om hjælp til lån af lokale og fastsættelse af et optimalt tidspunkt, hjælp til uddeling af skriftlige invitationer samt hjælp til opfordring til forældrene om at møde op til fokusgruppen. Desuden er institutionerne blevet bedt om at vende tilbage hvis de (tilfældigt udvalgte) forældre ikke ville kunne deltage i en dansk-sproget fokusgruppediskussion. Den telefoniske kontakt er blevet opfulgt af information pr. e-mail vedhæftet den skriftlige invitation til forældrene. Her er den pågældende daginstitutionens leder/personale igen blevet anmodet om at følge op på invitationen. Af i alt 4 x 20-21 inviterede forældre dukkede der én enkelt forælder op.

Der var planlagt to fokusgruppeinterview med tolk særligt for ikke-dansktalende forældre. Til det første fokusgruppeinterview var inviteret arabisk-talende forældre fra sprogpladsinstitutioner, til

det andet var inviteret somali-talende forældre fra brobyggerinstitutioner. Fremgangsmåden har været den samme som i fokusgrupperne for dansk-talende forældre, blot har invitationerne været oversat til hhv. arabisk og somali. Af i alt 13+15 inviterede forældre mødte der en enkelt op.

Da det hurtigt viste sig at der ikke kom ret mange forældre til arrangementerne, ændrede vi strategi: Vi bibeholdt de aftalte fokusgruppeaftaler men kontaktede institutionen med henblik på at møde op i institutionen nogle timer før fokusgruppearrangementet. På den måde fik vi mulighed for at henvende os direkte til forældrene i afhentningssituationen med det formål at interviewe nogle af dem kort – og enkeltvis. Det gav således, som det fremgår i tabellen, i alt interview med 13 forældre. Det er EVA's vurdering at disse interview gav fuldt så stort udbytte som fokusgrupper ville have gjort – måske endda større.

Der var planlagt fire fokusgruppeinterview med personale, to grupper fra brobyggerinstitutioner, to fra sprogpladsinstitutioner. Invitationerne blev sendt ud pr. e-mail til de relevante projektinstitutioner. Da der kun dukkede to af 13 inviterede deltagere op til den første fokusgruppediskussion, blev de (fleste af de) inviterede til de efterfølgende fokusgrupper kontaktet telefonisk for at følge op på invitationen og for at opfordre til deltagelse. Denne indsats gav dog ikke et næneværdigt større fremmøde. Som det ses af ovenstående tabel deltog i alt ni pædagoger eller ledere i fokusgruppediskussionerne (af i alt 51 inviterede), mens to er blevet interviewet telefonisk.

Til gengæld har vi talt med lederne i de fleste af de institutioner hvor vi har lavet forældreinterview.

Appendiks C

En overvejelse om det at være etnisk minoritet – eller tosproget

Alle der arbejder med dette område, ved at det er meget vanskeligt rent administrativt at arbejde med begreberne "etnisk minoritet" eller "tosproget" fordi borgere i dette land ikke registreres efter disse kategorier. Det der kommer nærmest, er borgernes herkomst, dvs. hvor de selv og deres forældre er født, men dette siger heller ikke nødvendigvis noget om hvilken kulturel identitet de har, hvad deres modersmål er, eller, endnu mindre, hvor gode de er til at tale dansk.

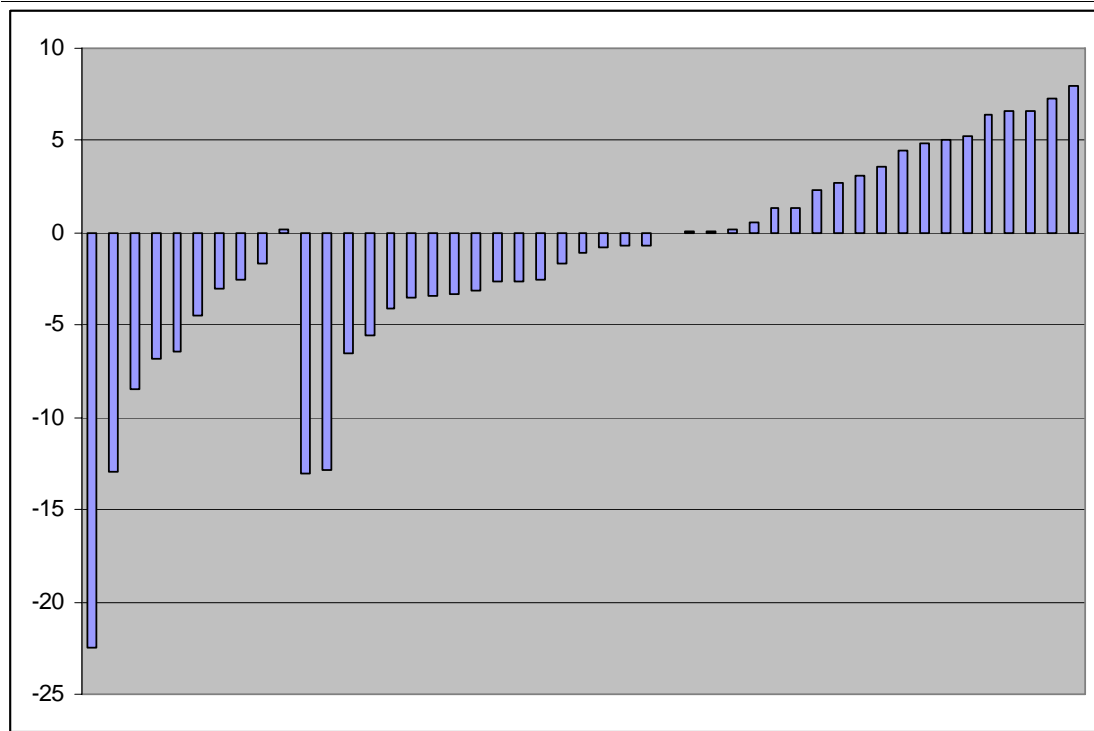
For at illustrere problemet i denne sammenhæng har vi set på de tal daginstitutionerne i mangfoldighedsprojektet har oplyst i vores spørgeskemaundersøgelse, om hvor mange børn i deres institution der har "et andet modersmål end dansk" – og vel at mærke ikke *også* har dansk som modersmål. Dette tal har vi så sammenlignet med forvaltningens registerdata hvoraf man kan læse hvor mange børn i institutionen der er af anden etnisk herkomst.

Forvaltningen bruger Danmarks Statistiks definitioner på "indvandrere og efterkommere" som ensbetydende med "etnisk minoritet". Det betyder at hvis mindst én forælder både er dansk statsborger og er født i Danmark, har barnet "majoritetsbaggrund", uanset hvor det er født. Hvis barnet er indvandrer eller efterkommer, har det "minoritetsbaggrund". Barnet er indvandrer hvis det er født i udlandet af forældre der begge (eller den ene hvis der ikke findes oplysninger om den anden) er udenlandske statsborgere eller født i udlandet. Og barnet er efterkommer hvis begge forældre enten har andet statsborgerskab end dansk eller er født i udlandet.

I figur 2 repræsenterer hver søjle én institution. Hvis søjlen er meget lille, er institutionspersonalets opgørelse af modersmål og forvaltningens registrering af herkomst den samme eller næsten den samme. Tallene på den lodrette akse angiver hvor mange børn der er til forskel. Dermed viser diagrammet at der i den første institution, set fra venstre, er 22 børn *flere* i institutionen med et andet modersmål end dansk end forvaltningen regner med ud fra børnenes herkomst. Dvs. at man i institutionen mener at 54 børn har et andet modersmål, mens forvaltningen siger at der kun er 32 børn med anden etnisk herkomst. I den sidste institution, yderst til højre, siger forvaltningens tal at der er otte børn der er efterkommere, men i institutionen mener man ikke at der er nogen børn der ikke har dansk som modersmål.

Figur 11

Forskellen på institutionens angivelse af "antal børn med andet sprog end dansk som modersmål" og forvaltningens registerdata om anden herkomst end dansk. Hver søjle repræsenterer én institution. De første 10 søjler er brobyggerinstitutioner, og de resterende 37 er sprogpladsinstitutioner.

Kilde: EVA 2008, på basis af registerdata fra Københavns Kommune og spørgeskemaundersøgelse blandt institutionspersonale.

Note: Institutioner der ikke har svaret på spørgsmålet, eller integrerede institutioner der har svaret for de 0-2-årige og 3-5-årige hver for sig, er udeladt. De sidste er udeladt fordi deres tal ikke kan sammenlignes med forvaltningens.

Som det fremgår, vender forskellene ikke kun den ene vej, så man kan ikke sige at man fx generelt "overvurderer" antallet af tosprogede børn ved at bruge herkomst som parameter – eller omvendt. Dog er der ingen af brobyggerinstitutionerne (de første ti søjler) der har børn der er registreret som indvandrere/efterkommere, men som har dansk som modersmål alligevel.

Mulige forklaringer på forskellene

Hvis forvaltningens tal er lavere end institutionens – altså hvis der forekommer "danskere" der ikke har dansk som modersmål (diagrammets venstre del) – kan det forklares med at alle børn som bare har én forælder der er født i Danmark med dansk statsborgerskab, i den statistiske definition er "danskere". I de fleste tilfælde vil forælderen der er født i Danmark og har dansk statsborgerskab, også have dansk som modersmål, men der kan også være tale om en efterkommer af en af de gamle indvandrergrupper (tyrkere, pakistanere, eksjugoslaver) som ikke har dansk som modersmål. Mange af disse børn kan godt være tosprogede, ikke mindst hvis den anden forælder er indvandrer fra oprindelseslandet. At dette er sandsynligt bekræftes af at man i registrene sagtens kan finde børn der er danske af herkomst i statistisk forstand, men som har navne der afspejler en anden kulturel baggrund.

Hvis institutionens tal er lavere end forvaltningens – altså hvis der forekommer "indvandrere og efterkommere" der har dansk som modersmål (diagrammets højre del) – kan det skyldes at den statistiske definition indregner børn af velintegrerede indvandrerforældre der er kommet til landet i en tidlig alder, og som ganske vist ikke har dansk statsborgerskab, men som taler dansk i hjemmet – sådan at deres børn ikke er tosprogede.

Konsekvenser for analyserne

Når vi i denne rapport bruger tal for hvordan antallet af minoritetsbørn har udviklet sig i de enkelte institutioner i projektperioden, bruger vi forvaltningens tal for herkomst, ligesom det er det tal forvaltningen selv bruger i statistik og som parameter på området. Men den illustrerede uoverensstemmelse mellem dette tal og pædagogernes oplevelse af hvem der sprogligt set er minoriteter, kan måske forklare at virkeligheden af og til tager sig anderledes ud for pædagogerne end det billede statistikkerne giver.